

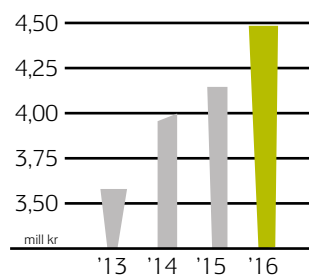
Nortura SA Årsmelding 2016

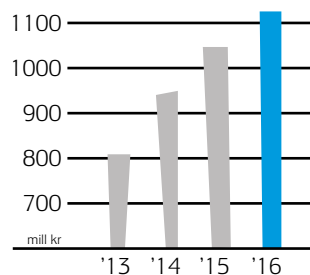
Nortura
bondens selskap

Nøkkeltall

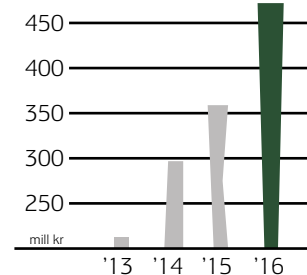
Omsetning per årsverk

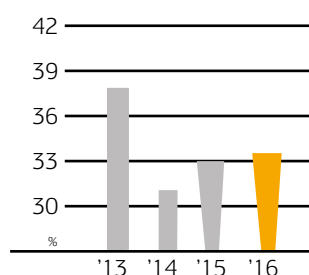
Driftsresultat før av- og nedskrivninger (EBITDA)

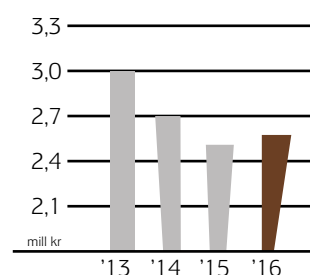
Resultat før etterbetaling / skatt

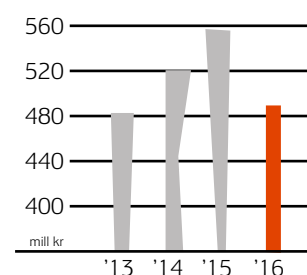
Egenkapitalandel %

Netto rentebærende gjeld / EBITDA

Ytelser utover nettonotering

Tall i millioner kr	2013	2014	2015	2016
Omsetning	20 621	21 994	22 218	23 153
Omsetning per årsverk	3,65	3,94	4,15	4,47
Driftsresultat før av- og nedskrivninger (EBITDA)	806	955	1 044	1 121
Driftsresultat (EBIT)	328	428	437	546
Resultat før etterbetaling / skatt	210	292	359	461
Totalkapital	8 643	8 812	9 051	9 205
Egenkapital	3 243	2 777	2 985	3 081
Netto rentebærende gjeld, uten leasingforpliktelser	2 433	2 606	2 658	2 961
Egenkapitalandel %	37,5	31,5	33,0	33,5
Totalkapital rentabilitet %	4,5	5,6	5,5	6,5
Egenkapital rentabilitet %	6,6	9,7	12,5	15,2
Netto rentebærende gjeld uten leasingforpliktelser / EBITDA	3,0	2,7	2,5	2,6
Gjeldsgrad	1,7	2,2	2,0	2,0
Ytelser utover nettonotering uten innfrakt og nødslakt, inkl. etterbetaling	483	519	557	488
Tilført kvantum tonn	270 472	273 136	271 805	267 619
Antall aktive eiere med rettigheter	18 208	18 689	19 000	18 314
Antall utførte årsverk (uten innleide)	5 645	5 579	5 353	5 179
Tilstedeværelse %	92,7	92,7	92,7	92,6
H-verdi	24	28	26	25
Antall skader med fravær	220	246	219	205

Innhold

	Nøkkeltall	2
	Om Nortura	4
	Våre merkevarer	5
	Konsernledelsen og organisering	6
	Fabrikker	7
	Miljø	8
	Datterselskaper	9
	Tillitsvalgte	10
	Konsernstyret	11
	Konsernstyrets beretning	12
	Resultatregnskapet	22
	Balanse	23
	Kontantstrøm	25
	Noter	26
	Revisjonsberetning	44

Nortura SA

Postboks 360 Økern
0513 Oslo

Telefon: 03070

Fax: 73 56 48 00

E-post: firmapost@nortura.no

Web: www.nortura.no

Nortura
bondens selskap

Utgiver: Nortura SA
Kommunikasjonsdirektør: Ellen Flø Skagen
Redaktør: Marit Sandnes
Grafisk design: Even Hovensjø Olsen
Foto: Sporenstrek og Studio B13

Om Nortura

Nortura SA er Norges største merkevarerhus innen kjøtt- og eggprodukter, og omsetter for 23,2 milliarder kroner. Konsernet henter råvarer fra hele landet og har fabrikkvirksomhet i 28 kommuner. I tillegg har konsernet flere hel- og deleide datterselskaper innen beslektet næringsvirksomhet i Norge, Sverige, Danmark og England.

Nortura garanterer norsk verdiskapning fra råvare til merkevare. Formålet er å sikre avsetning for kjøtt og egg, skape verdier for andelseierne ved å sikre tilførsler av råstoff samt slakte, skjære, foredle, utvikle produkter og selge til industri, storkjøkken og detaljister. Nortura driver næringsmiddelvirksomhet på samvirkebasis. Ca. 18 800 egg – og kjøttprodusenter leverer sine råvarer og er aktive eiere med rettigheter. I et samvirke får eierne sin del av resultatet gjennom betalingen de får av råvaren de leverer. Konsernet har ca. 5 179 utførte årsverk og hovedkontor på Løren i Oslo.

For merkevarene Gilde og Prior bruker vi kun kjøtt og egg fra våre egne norske bondegårder spredt over hele landet. Det skal vi fortsette med.

Det ligger et stort ansvar på oss som står bak produktene. Ikke bare har vi en visjon om å inspirere til velsmakende, næringsrike og hyggelige måltider i alle situasjoner og til alle tider, vi må også skape forutsetninger for en langsiktig utvikling av vår industri – hele veien fra gården og hjem til deg som bryr deg om hva du spiser.

Med vennlig hilsen
Nortura SA

Nortura
bondens selskap

Våre merkevarer

Nortura SA leverer noen av landets fremste merkevarer innen kjøtt og egg

Gilde-merket har eksistert siden 1964, og er landets ledende merkevare for rødt kjøtt. Gilde-produkter lages av svin, storfe, lam/sau og reinsdyr og dekker alle dagens måltider. Med misjonen om å utvikle kjøttvarer av ypperste kvalitet basert på norsk kjøtt som en unik og trygg råvare fra den norske bonden, ønsker vi å friste, begeistre og skape matglede. Alle Gilde-produkter produseres utelukkende av norsk kjøtt – fra den norske bonden.

Prior-merket er landets ledende merkevare for kylling, kalkun og egg. Merkevaren ble etablert i 1977. Prior leverer sunne og trygge produkter som gir forbrukerne gode matopplevelser. Prior-produkter selges både til dagligvare og storkjøkken. Alle Priorprodukter produseres utelukkende av norsk egg og fjørfekjøtt.

Thulefjord representerer det aller beste fra den levende og mangfoldige nordnorske matkulturen gjennom bruk av nordnorske råvarer og tradisjonsrike nordnorske oppskrifter.

Eldhus er eldhusrøkt spekemat og pinnekjøtt. Eldhus blir produsert i Evanger. Her holder vi de gamle tradisjonene i hevd og fører videre en av de eldste og fineste mattradisjonene på Vestlandet. Metoden gir perfekt modning og den helt spesielle smaken.

Terina er Nortura sin merkevare for hermetikk. Terina-produkter lages av svin, storfe, lam/sau og kylling. Med mottoet "Gjør god mat enkel å lage" ønsker vi å gi deg god mat på kort tid.

Joika - Norges mest solgte hermetikk siden 1960. Joika oppstod som en idé i etterkrigs-Norge, da langtidsholdbar mat var en viktig premiss i husholdningen. Suksessen til produktet var og er gode kjøttkaker laget av reinsdyrkjøtt i rikelig og god saus. Med reinsdyr som basis var det naturlig at navnet på produktet og designet ble oppfattet som samisk, derav navnet Joika.

Konsernledelsen

Arne Kristian Kolberg (48)

Konsernsjef

Hans Thorn Wittussen (52)

Visekonsernsjef
Nortura Medlem, Egg og Ruging

Mads Bendixby (44)

Konserndirektør
Nortura HR, Konsernutvikling og
Markedskategorier

Harald Ullevoldsæter (53)

Konserndirektør
Nortura Økonomi, Finans og IKT

Robert Bekkhus (38)

Konserndirektør
Nortura Salg

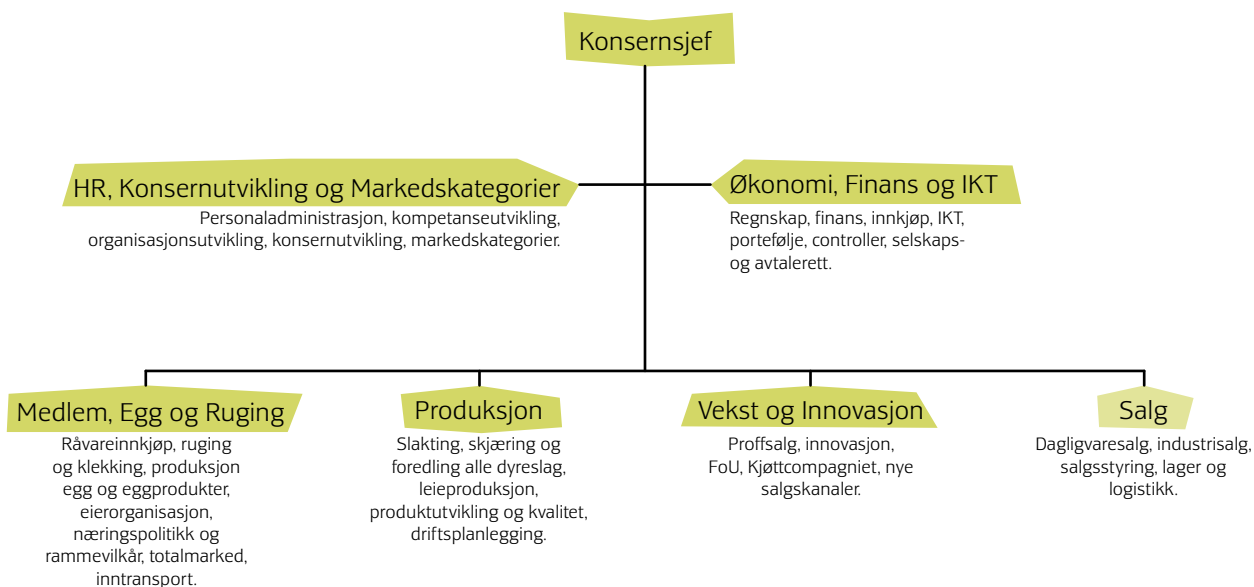
Lisbeth Svendsen (52)

Konserndirektør
Nortura Produksjon

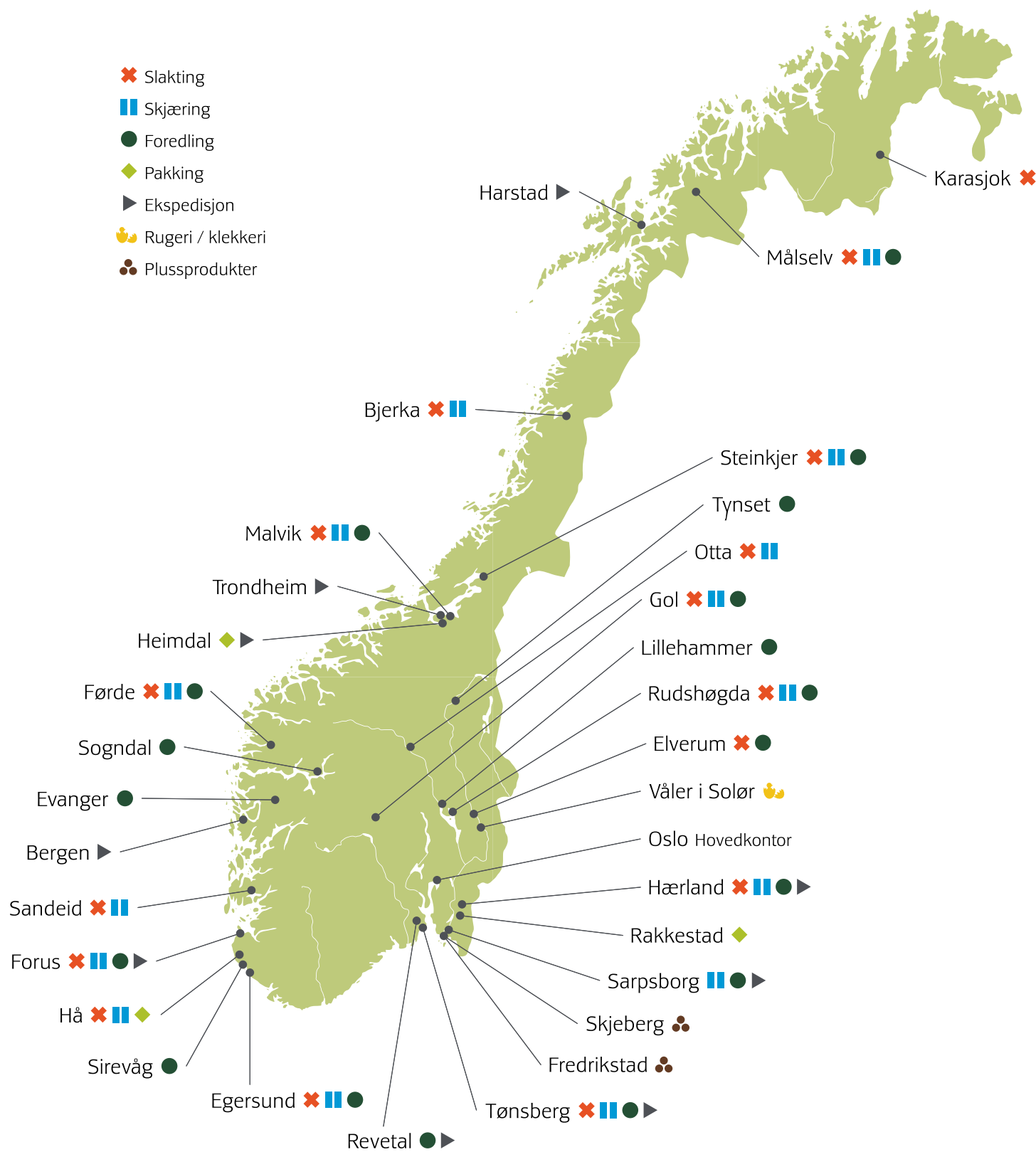

Torleif Bjella (60)

Konserndirektør
Nortura Vekst og Innovasjon

Nortura sine fabrikker

Nortura har i 2016 revidert sin miljø- og klimapolicy, og denne setter konsernets overordnede retning og mål for miljø- og klimaarbeidet i konsernet. Nortura har som mål å redusere klimabelastningen i vår verdikjede og at produksjonen skal foregå med minst mulig påvirkning på det ytre miljø. Nortura skal aktivt søke klimasmarte løsninger.

Miljøforståelse skal styre våre aktiviteter gjennom tydelig miljøledelse. Vi skal kontinuerlig arbeide med å utvikle prosesser som har minst mulig negativ virkning på miljøet, og kontinuerlig jobbe sammen med våre kunder og leverandører for å redusere vårt samlede klimaavtrykk langs hele verdikjeden.

Overordnende klima- og miljømål for Nortura

- For transport og industri-leddet redusere fossile utslipp, med mål om en halvering innen 2030 mot referanseåret 2015, og være klimanøytral innen 2050
- Redusere klimagassutslipp fra primærproduksjonen gjennom rådgivning og bidra til å utvikle norsk bærekraftig og klimavennlig forproduksjon
- Miljø- og klimaaspektet skal være gjennomgående for utviklingen av nye produkter, tjenester og konsepter i innkjøp og gjennom hele verdikjeden.
- Redusere matsvinn og bruke hele dyret
- Være katalysator og satse på sterkere verdiskaping og konkurransekraft gjennom bioøkonomien
- Styrke FoU- satsing og støtte innovasjonsprosjekter som bidrar til klimasmarte løsninger.

Det er i igangsatt en intern arbeidsprosess hvor hvert forretningsområde skal vurdere konkrete mål og tiltak i 2017. For våre virksomheter innebærer dette at vi skal utnytte alle råvarer og andre innsatsfaktorer på best mulig måte, samt minimere svinn i alle ledd. Vår strategi for å utnytte "hele dyret hele året" står sentralt i dette. Vi vil utarbeide og offentliggjøre årlige rapporter om industriens oppnåelse av miljø- og klimamål.

Energiforbruk

Nortura sitt energiforbruk var i 2016 på totalt 324 GWh. Dette er en økning på 4 GWh. I tallene er innlemmet også den produksjon og slakting som skjer i Nortura sine lokaler, men som ikke er en del av Nortura sin egen varestrøm.

Energieffektiviteten ble i 2016 målt til 541 (537 i 2015) kWh per tonn produsert kjøtt. Måling av energieffektivitet på Nortura sine fabrikker gir en god indikator på hvor godt energien unyttes på den enkelte fabrikk. For de fleste fabrikkene er det liten endring i energieffektiviteten fra 2015. To

fabrikker peker seg ut i negativ retning. Dette forklares ved at produksjonsvolumer er flyttet til andre Nortura- anlegg.

Nortura Hærland holder fortsatt god energieffektivitet, men har i løpet av 2016 økt med 50 kWh/ tonn og ligger nå på 405 kWh/ tonn. Dette er over målsatt nivå på 400 kWh/ tonn. Det var planlagt at Nortura Rudshøgda gradvis skulle innfase biobaserte dampleveranser i 2016. Dette er fremskutt i tid og det forventes innkoplinger tidlig i 2017. Dermed er Rudshøgda fortsatt den av Nortura sine fabrikker som har størst årlig oljeforbruk. Imidlertid er Rudshøgda samtidig den fabrikk som har energieffektivitet, med 395 kWh/ tonn. Nortura Steinkjer har en stabil leveranse av fjernvarme basert på flisfyring. Det betyr at Steinkjer nå kun benytter biobasert og elektrisk kraft.

Det er ikke innvilget investeringsmidler til energieffektiviserings tiltak i 2016.

Oljeforbruket er stabilt med små endringer fra år til år. Det utgjør kun 5 % av Nortura sitt energibruk. Fossil energi (olje/gass) utgjør 20% av samlet energibruk, som tabellen under viser.

Klimagasser

Nortura sine fabrikker slipper ut totalt 16 230 (16 145) tonn CO₂ i 2016. I beregningen av CO₂ er også bidrag fra Norsk Elkraft inkludert. Fordeling av energikildene som benyttes i våre fabrikker er vist i tabellen. Nytt referanseår blir 2015.

Materialforbruk og gjenvinning

Nortura brukte i 2016 vel 11 979 tonn emballasje, fordelt som følger:

- Fiberbasert 5 736 tonn, hvorav 2 573 tonn kartong og støpt fiber («hylser» og egg-emballasje) og 3 163 tonn bølgepapp
- Plastbasert 5 729 tonn
- Metallbasert 512 tonn.

Våre største kunder ønsker produkter levert i pappemballasje i stedet for dagens flerbbrukskasser av plast. Bruk av fiberbasert emballasje forventes derfor å øke. Det er strenge krav til hva slags materialer som kan benyttes som emballasje til matvarer. Overflaten på emballasje som kan komme i kontakt med matvarer, skal ikke være produsert av resirkulert materiale. Emballasjeprodusenter benytter resirkulert materiale, men kun i deler av emballasjen som ikke kommer i direkte kontakt med matvarene. Nortura er medlem av Grønt

Punkt, som sikrer finansiering av returordningene for plast, metall, glass, kartong og papp. Nortura tilstreber høyest mulig andel resirkulert materiale og arbeider for å redusere bruk av oljebasert plast i sin emballasje.

Selskapet Norsk Protein AS, hvor Nortura eier 67%, står for gjenvinningen av restråstoff fra våre slakterier. Råstoffet blir videreforedlet til animalsk fett og kjøttbeinmel, som anvendes til blant annet fôr til kjeledyr, gjødsel og biobrensel. Slakteriene tar også ut andre biprodukter til kjeledyr-industrien, slik at den største restfraksjonen fra slakting blir hundre prosent utnyttet.

Vann og kjemikalier

Alt vann som benyttes i næringsmiddelindustrien må være av drikkevannskvalitet. Nortura sitt totale vannforbruk i 2016 var på 2,78 millioner kubikkmeter, mot 2,76 året før.

Nortura Sandeid har hatt sitt nye renseanlegg i drift siden juni 2016. Oppstarten gikk problemfritt og ved inspeksjon av Fylkesmannens miljøvernavdeling i september var det kun positive tilbakemeldinger. Renseeffekten som er oppnådd, og driften som Sandeid har på sitt nye renseanlegg, medfører at videre utvidelser likevel ikke viser seg nødvendig.

Etter lang behandlingstid hos Fylkesmannen er det gitt ny tillatelse for Nortura sin nye fabrikk i Kviamarka. Fylkesmannen har stilt strenge krav, som trolig vil utløse bygging av nytt renseanlegg ved Nortura Hå. Byggingen er utsatt av konserndelen i påvente av avklaringer med Nærbo Kyllingslakt.

Ved Nortura Tønsberg er det sendt inn en oppdatering av tillatelse. Det er fortsatt ikke mottatt endelig svar, men foreløpige tilbakemeldinger indikerer at søknaden vil bli innvilget som omsøkt. Den er nå utvidet noe grunnet økte slaktemengder av gris. Nortura Førde har fått innvilget søknaden om utvidede produksjons- og utslippsrammer. Strenge krav til utslipp av fett i avløpet er opprettholdt. Nortura Steinkjer jobber fortsatt med å redusere sitt utslipp. De ser på tekniske løsninger som skal bringe utslippet ned til tillatt nivå. Enkelte svært forurensende prosesser er stoppet i påvente av bedre rensetiltak.

Nortura sitt totale forbruk av kjemikalier er stabilt. Det er fortsatt økning av ikke-merkepliktige kjemikalier siste år. Hovedtyngden av kjemikaliene plasseres seg i kategoriene brann, miljø og etsende av forskjellig karakter. Det er relativt få kjemikalier som faller i kategorier som krever spesiell oppfølging fra Nortura.

Vann- og avløp (m³/tonn)

	2014	2015	2016
Vann	4,86	4,61	4,66
Avløp	4,23	4,22	4,08

Energibruk (kWh/tonn veid)

	2014	2015	2016
Fjernvarme	29	29	25
Olje	37	29	28
El. Kraft	395	397	407
Propan / gass	85	82	82
Totalt	546	537	541

Datterselskaper

Norilia AS

Omsetning 441,4 mill. kr.

Antall utførte årsverk 46

Eierandel 100 %

Norilia er et heleid datterselskap til Nortura. Aktiviteten til Norilia er basert på plussprodukter fra slakting og nedskjæring på alle dyreslag. Norilia har egen virksomhet på hud, skinn, naturtarm, ull, råstoff til dyrefôr og noen eksportprodukter til mat. Rundt 70 % av salget er eksporthandel og de viktigste markedene er i Europa og Asia. Hovedkontoret er i Oslo.

Norsk Hundefôr AS

Omsetning 121,5 mill. kr.

Antall utførte årsverk 18

Eierandel 100 %

Driver produksjon og salg av hundefôr. Hovedkontoret er i Sirevåg.

Norsk Protein AS

Omsetning 371,3 mill. kr.

Antall utførte årsverk 68

Eierandel 67 %

Viderefører biprodukter fra slakterier og skjærebedifter, kassater og døde dyr. Hovedkontoret ligger på Hamar.

Fjordkjøkken AS

Omsetning 399,3 mill. kr.

Antall utførte årsverk 117

Eierandel 56,5 %

Driver middagsproduksjon for merkevaren Fjordland. Hovedkontoret ligger på Varhaug i Rogaland.

Matiq AS

Omsetning 242,6 mill. kr.

Antall utførte årsverk 115

Eierandel 100 %

Leverandør av konsernets IT-tjenester. Hovedkontoret ligger i Trondheim.

NoriDane Food A/S (DAN)

Omsetning 1 061,1 mill. kr.

Antall utførte årsverk 28

Eies 100 % av NoriDane Foods AS (NOR)

Driver internasjonal handel med kjøttvarer. Hovedkontoret er i København, med avdelingskontorer i Oslo, Polen og Ungarn.

NORFERSK

Norfersk AS

Omsetning 1 353,5 mill. kr.

Antall utførte årsverk 109

Eierandel 100 %

Norfersk AS er utviklet av Nortura og NorgesGruppen for eksklusivt å betjene Meny, Spar og Kiwi med førsteklasses produkter av storfe, svin og lam. Norfersk startet leveranser 3. september 2012.

Curtis Wool Direct Holdings Ltd

Omsetning 595,7 mill. kr.

Antall utførte årsverk 116

Eierandel 87,5 %

Driver internasjonal handel med ull. Hovedkontoret ligger i Bingley, UK.

Øvrige datterselskaper

Scandinavian Poultry Research AS	51,0 %
Norsk Dyremat AS	76,7 %
Karasjok Slakteeiendom AS	66,0 %
Hå Rugeri AS	51,0 %
NoriDane Foods AS (NOR)	67,5 %
Prima Slakt AS	100,0 %

Se note 11 for ytterligere informasjon.

Tillitsvalgte

Konsernstyret Nortura SA

Eiervalgte

- Sveinung Svebestad, Kyrkjevegen 58, 4327 Sandnes, styreleder
- Per Heringstad, Heidalsvegen 1537, 2676 Heidal, nestleder
- Teig J. Madsen, Oldra 30, 9415 Harstad
- Bente Roer, Roersveien 100, 1580 Rygge
- Robert Søndrål, Øvre Holsvegen 51, 3576 Hol
- Inger Lise Aarrestad Rettedal, Mosterøysveien 802, 4156 Mosterøy
- Oddveig Gikling-Bjørnå, Fale, 6612 Grøa
- Trine Hasvang Vaag, Holsingveien 57, 7760 Snåse
- Johan Narum, Torgnrudgutua 30, 2847 Kolbu

Ansattvalgte

- Kenneth Johansen, Jaktveien 11, 1710 Sarpsborg
- Ken Ove Sletthaug, Markagellen 70, 4322 Sandnes
- Viggo Sennesvik, E. Erlandsens Vei 14 A, 8003 Bodø
- Tove Berit Berg, Knausveien 51, 3121 Natterøy
- Trond Andersen, Tyriveien 10, 1470 Lørenskog

Konsernråd

- Håvard Ringnes, Fladby, Rambydalsvegen 542, 2040 Kjøfta
- Roy Erik Hetland, Hetlandsvegen 25, 5584 Bjøa
- Bernt Martin Mikalsen, Vik, 9475 Borkenes
- Pål Ove Wika, Svenningdal, 8680 Trofors
- Ragnar Almaas Omli, Omli Nedre, 7760 Snåsa
- Olav Håkon Ulfsnes, Ulsnes Indre, 6697 Vihals
- Even Øyri, Soldalsvegen 30, 5610 Øystese
- Lidvin Hage,Hage, 6797 Utvik
- Willy Finnbak, Løgevn. 72, 4340 Bryne
- Åge Andre Brømnes, Brømnesveien 41, 4849 Arendal
- Jon Lilleslett, Strømvegen 15, 3577 Hovet
- Ole Johannes Egeland, Olavsrud, Torudvn. 89,1820 Spydeberg
- Hans Amund Braastad, Fåvangvegen 61 1, 2634 Fåvang
- Terje Hagen, Rudsvegen 491, 2436 Våler i Solør

I tillegg består konsernrådet av konsernstyret, lederne av fagutvalgene som har talerett, kontrollkomiteens leder, leder og nestleder i valgkomiteen som har møterett.

Kontrollkomiteen

- Terje Rømmen, 7168 Lysøysundet, leder
- Odd Gunnar Mosen, Karlstadgt. 6, 0553 Oslo
- Liv-Julie Vågan, Sandvåg, 8920 Sømna

Valgkomiteen

- Arne Magnus Aasen, Aspa, 6670 Øydegard, leder
- Else Nordheim, Åsanveien 17, 8415 Sortland, nestleder
- Bjørn Laugaland, Vormedalsveien 728, 4130 Hjelmeland
- Kjetil Larsgard, Hovsveien 215, 3577 Hovet
- Reidar Kallestad, Keilegavlsveien 15, 5953 Fønnes
- Ole Næss, Aschimlinna 44, 2760 Brandbu

Fagutvalgene

Fagutvalg gris

- Nils Henry Haugen, Furustadveien, 3232 Sandefjord
- Merete Sund, Vik, 8920 Sømna
- Rigmor Hustad, Sør-Beitstadvegen 330, 7724 Steinkjer
- Jon Leif H. Eikaas, Sommerveien 35, 4640 Søgne
- Ragnhild Døving, Veiberg 9, 6215 Eidsdal
- Arne Elias Østerås, Galgumveien 64, 2344 Ilseng

Fagutvalg storfe

- Fred Tore Fagereng, Lynghaugveien 19 , 8475 Straumsgjøen
- Trude Sandstad Eldnes, Eldneset, 7730 Beitstad
- Jan Erik Fløtre, 6826 Byrkjelo
- Martin Mæland, Kyrkjevegen 365, 4362 Vigrestad
- Håkon Blakkisrud, Blakkisrud, 2080 Eidsvold
- Stein Rønjus Hålien, Tynnvegen 2954, 2967 Lomen

Fagutvalg småfe

- Ragnhild Engan, 8260 Innhavet
- Ragnar Valstad, Tømtevegen 559, 7608 Levanger
- Reidar Kallestad, Keilegavlsvegen 15, 5953 Fønnes
- Audun Meland, Meland, 4596 Eiken
- Britt Karin Flaata, Flaata, 3632 Uvdal
- Hilde Stokke Odden, Follidalsvegen 3003, 2580 Follidal

Fagutvalg egg

- Svein Slåtsveen, Bekkarfjord, 9740 Lebesby
- Kolbjørn Frøseth, Myrsundveien 28, 7074 Spongdal
- Jan Roy Eide, Eidesvegen 30, 5620 Tørvikbygd
- Anne Lise Kindingstad, Kindingstadvegen 57, 4160 Finn
- Gunnar H Li,Valenvegen 308, 3800 Bø
- Jon Einar Høystad, Høystadvegen 173, 2630 Ringebu

Fagutvalg fjørfekjøtt

- Arnt Ove Løvås, Gamle Kongevei 101, 7224 Melhus
- Svein Helge Lærdal, Stølsvegen 47, 5585 Sandeid
- Sigurd Høyland, Rimestad 32, 4365 Nærbø
- Øystein Mysen, Grønnsundveien 63, 1880 Eidsberg
- Ole Johannes Egeland, Olavsrud, Torudvn.89, 1820 Spydeberg
- Terje Hagen, Rudsvegen 491, 2436 Våler i Solør
- Halvor Oustad, Brynsveien 281, 2344 Ilseng

Årsmøteutsendingene april 2016

- Håvard Ringnes, Rambydalsvegen 542, 2040 Kjøfta, Ordfører
- Roy Erik Hetland, Hetlandsvegen 25, 5584 Bjøa, varaordfører

Ru Nord-Norge

- Svein Slåtsveen, Bekkarfjord, 9740 Lebesby
- Glenn Peter Knædal, Åknes, 8484 Risøyhamn
- Bernt M. Mikalsen, Vik, 9475 Borkenes
- Ragnhild Engan, 8260 Innhavet
- Endre ØstbøSkei, 8820 Dønna
- Merethe Sund, Vik 8920 Sømna
- Pål Ove Wika, Svenningdal, 8680 Trofors

Ru Midt-Norge

- Ragnar Almaas Omli, Omli Nedre, 7760 Snåsa
- Olav Håkon Ulfsnes, Ulfsnes Indre, 6697 Vihals
- Jørgen Sæther, Holstadsve Gård, 7750 Namdalseid
- Trude Sandstad Eldnes, Eldneset, 7730 Beitstad
- Rigmor Hustad, Homnes, 7724 Steinkjer
- Ivar Wang, Nedre Vangsgrendvegen 38, 7670 Inderøy
- Jørgen Erik Baumfelder, Leksdalsvegen 929, 7656 Verdal
- Halvor Braa, Leinstrandvegen 20, 7074 Spongdal
- Ragnar Valstad, Tømtevegen 559, 7608 Levanger
- Arnt Ove Løvås, Gamle Kongevei 101, 7224 Melhus
- Kolbjørn Frøseth, Myrsundveien 28, 7074 Spongdal
- Åge Guddingsmo, Tømmeråsvegen 36,7870 Grong
- Bård Tore Bemtsen, Nordskogen, 7391 Rennebu
- Ole Sigbjørn Iversen, Olnsrud, 6570 Smøla
- Ole Per Nøsen, Malmefjordvegen 124, 6440 Elnesvågen

Ru Vest

- Odd Bjarne Bjørdal, Bjørdal, 6150 Ørsta
- Lidvin Hage,Hage, 6797 Utvik
- Jan Erik Fløtre, 6826 Byrkjelo
- Bjarte Myren, Ikjefjord, 5962 Bjørdal
- Eldrid K. Grønberg, Låvi 38, 5745 Aurland
- Reidar Kallestad, Keilegavlsvegen 15, 5953 Fønnes
- Guro Sofie Gjelland, Herresvegen 34, 5708 Voss
- Jan Roy Eide, Eidesvegen 30, 5620 Tørvikbygd
- Even Øyri, Soldalsvegen 30, 5610 Øystese
- Ragnhild Døving, Veiberg 9, 6215 Eidsdal
- Erling Lønning, Heskjadalen 803, 5570 Aksdal
- Sjur Åkra, Moe, 5590 Etne
- Helene S. Bødtker,Fattnesvegen 363, 4209 Varvik

Ru Agro

- Willy Finnbakk, Løgeveien 72, 4340 Bryne
- Siv Meling, Åmøyveien 668, 4154 Åmøy
- Erlend Harestad, /Erås, 4164 Fogn
- Sigurd Høyland, Rimestad 32, 4365 Nærbø
- Sigmund Rangen, Ånestadveien 270, 4360 Varhaug
- Martin Mæland, Kyrkjevegen 365, 4362 Vigrestad
- Inger Liv Thoresen, Nyberg, 4720 Hægeland
- Anne Lise Kindingstad, Kindingstadvegen 57, 4160 Finnøy
- Gunnar Bjørndal, Dåsvalnsdalen 108, 4737 Hornnes
- Tor Arne Frivold, Tofteveien 67, 4516 Mandal
- Jon Leif H. Eikaas, Sommerveien 35, 4640 Søgne
- Audun Meland, Meland, 4596 Eiken
- Anild Viken, Toraldåsen 60, 4886 Grimstad
- Åge Andre Brømnes, Brømnesveien 41, 4849 Arendal

Ru Øst

- Gunnar H. Li, Valenvegen 308, 3800 Bø i Telemark
- Hans O. Erikstein, Skoevegen 43800 Bø i Telemark
- Britt Karin Flaata, Nedre Flaata gård, 3632 Uvdal
- Sigbjørn Aadne Rød, Rødveien 13, 158 Andebu
- Ole Reino Tala, Askhaugveien 40, 3170 Sem
- Beate Menes Didriksen, Vahrveien 64, 3160 Stokke
- Nils Henry Haugen,Furustadveien 180, 3232 Sandefjord
- Ole Kai Sørbøl, Øvrevegen 208, 3550 Gol
- Jon Lilleslett, Strømvegen 15, 3577 Hovet
- Thor-Harald Bjoner, Strømfossveien 437, 1890 Rakkestad
- Øystein Mysen, Grønnsundveien 63, 1880 Eidsberg
- Ole Johs. Egeland, Torudveien 89, 1820 Spydeberg
- Lars Talberg, Suterødveien 46, 1747 Skjeberg
- Håkon Blakkisrud, Blakkisrud, 2080 Eidsvoll

RU Innlandet

- Terje Hagen, Rudsvegen 491, 2436 Våler
- Børre Rogstadkjærmet, Sagene Ring 332, 2410 Hernes
- Even Erlien, Orvos,7374 Røros
- Arne Elias Østerås,Galgumveien 64, 2344 Ilseng
- Hanne Guåker, Nesvegen 753, 2353 Stavsjø
- Ingeborg Tønseth, Byhagan 123, 2345 Ådalsbruk
- Haakon Andreas Alm, Tangenvegen 307, 2335 Stange
- Per Ole Røste, Helgøyvegen 1149, 2350 Nes på Hedmark
- Tolle Hoel Slotnaes, Helgøyvegen 850, 2350 Nes på Hedmark
- Hans Amund Braastad, Fåvangvegen 61 1, 2634 Fåvang
- Jon Einar Høystad,Høystadvegen 173, 2630 Ringebu
- Jan R. Botilsrud, Voldsnesgutua 70, 2260 Kirkenær
- Stein Rønjus Hålien, Tynnvegen 2950, 2967 Lomen
- Hilde Stokke Odden, Follidalsvegen 3003, 2580 Follidal
- Jorunn S. Ballangrud, Helsetvegen 122, 2840 Reinsvoll
- Gunhild W. Sylte, Myrevegen 13, 2634 Fåvang

Ansattvalgte

Område Nord

- Rune Heim, Myrmannsveien 12, 7088 Heimdal
- Geir J. Bjørklund, Tåkelvdal, 9321 Moen
- Ronny Anuan, Infanteriveien 40, 7713 Steinkjer
- Ann Iren Karlsen, Øverteigen 1A, 9404 Harstad

Område Vest

- Merete Børke Alpen, Alpen, 6858 Fardal
- Bjarte Hundvebakke, Korsavegen 20, 6800 Førde
- Jarl Sigve Øen, Heggdalsveien 858, 4370 Egersund

Område Øst

- Ann Kristin Kvaløsd, Viggos vei 6, 3122 Tønsberg
- Bjørn Moastuen, Linvikshaugen 12, 2634 Fåvang
- Tony Aleksander Danielsen, Målaregatan 14, S-45238 Strömstad
- Egil Nilsen, Lappegarden, Vats, 3570 Ål

Område Prior

- Hans Eric Ericsson, Pionvägen 21 B, S- 67232 Årjäng
- Robert Rødsdalen, Odins veg 15 A, 2409 Elverum
- Bente Bø, Roskliå 74, 4365 Nærbø
- Bjørn Andre Støldal, Gressveien 6, 1890 Rakkestad

LO

- Irene Åstveit, Selvikveien 61, 5106 Øvre Ervik
- Wenche Nordby, Hårstadreina 3A, 7092 Tiller
- Roar Viken, Ulsbergbakken 32, 4034 Stavanger
- Solfrid Aateigen Ulen, Sagdalsvegen 111, 2672 Sel

YS

- Erlend Rønning, Kornblomstveien 8A, 7050 Trondheim
- Torbjørn Fevang, Smidsrødveien 177H, 3140 Natterøy
- Morten Trykstad, Finstadsletta 59, 1475 Finstadjordet
- Toril Eide, Rostengrenda 163, 7091 Tiller

Konsernstyret 2016

Styreleder
Sveinung Svebestad (56)

Fra Sandnes i Rogaland.
Styremedlem fra 2006.
Styreleder fra 2008.
Driver med svineproduksjon.

Nestleder
Per Heringstad (48)

Fra Heidal i Oppland.
Styremedlem siden 2015.
Driver med melk- og storfekjøttproduksjon, i tillegg til skog.

Teig Madsen (54)

Fra Harstad i Troms.
Vararepresentant i konsernstyret siden 2006.
Styremedlem fra 2008.
Driver med småfe og egg.

Trine Hasvang Vaag (46)

Fra Snåsa i Nord-Trøndelag.
Styremedlem siden 2016.
Driver økologisk melk- og kjøttproduksjon.

Oddveig Gikling-Bjørnå (41)

Fra Sunndal i Møre og Romsdal.
Styremedlem siden 2014.
Driver storfekjøttproduksjon på ammeku og innkjøpt kalv og har også litt eggproduksjon.

Johan Narum (49)

Fra Østre Toten i Oppland.
Vararemedlem i 2015, styremedlem siden 2016.
Driver produksjon av rugeegg og korn.

Robert Sønndrål (50)

Fra Hol i Buskerud.
Styremedlem siden 2013.
Driver med sau.

Inger Lise Aarrestad Rettedal (41)

Fra Rennesøy i Rogaland.
Styremedlem siden 2014.
Driver med sau, storfekjøtt- og slaktegrisproduksjon og har utviklet varemerket Klostergården.

Bente Roer (56)

Fra Rygge i Østfold.
Styremedlem siden 2013.
Driver med kylling, korn, grønnsaker- og potetproduksjon.

Kenneth Johansen (39)

Fra Sarpsborg i Østfold.
Styremedlem siden 2015.
Ansatt ved Nortura Sarpsborg
Konserntillitsvalgt for de LO-organiserte i Nortura.

Ken Ove Sletthaug (54)

Fra Sandnes i Rogaland.
Styremedlem siden 2006.
Ansatt ved Nortura Forus.

Trond Andersen (46)

Fra Lørenskog i Akershus.
Styremedlem siden 2012.
Hovedtillitsvalgt for YS.
Ansatt ved Nortura salg.

Viggo Sennesvik (57)

Fra Bodø i Nordland.
Styremedlem siden 2011.
Ansatt ved Nortura Bodø.

Tove Berit Berg (47)

Fra Nøtterøy i Vestfold.
Styremedlem siden 2015.
Ansatt ved fabrikken i Revetal.

Fortsatt resultatvekst for Nortura

Nortura oppnådde et resultat før skatt og etterbetaling på 461 millioner kroner, noe som tilsvarer en økning på 28 prosent. Kostnadsreduksjoner forklarer forbedringen mot året før. Omsetningen økte med 934 millioner til 23,2 milliarder kroner, eller pluss fire prosent.

Resultatutvikling

Konsernets driftsinntekter ble 23,2 milliarder kroner i 2016, hvilket tilsvarer en vekst på 934 millioner kroner eller fire prosent. Det var i hovedsak salg til industri- og storkjøkken-markedene som økte, mens dagligvaresalget har vist noe tilbakegang. Dagligvaremarkedet ble i 2016 preget av sterk konkurranse mellom kjedene og et behov om differensiering. Økt satsning på kjedenes egne merkevarer har vært resultatet. Nortura har forsøkt å møte kundens behov med en mer bredbasert inngang med økt satsning på kundetilpassede merkevarer, dvs. Gilde- og Prior-produkter som kun distribueres til én kunde og EMV-produksjon i tillegg til Nortura sine tradisjonelle merkevarer. Nortura sin totale andel i dagligvaremarkedet er redusert med 2,7 prosent, til 45,0 prosent.

Driftsresultatet (EBIT) i 2016 ble 546 millioner kroner, en vekst på 25 prosent (+109 millioner kroner). Dette til tross for et krevende totalmarked og driftsmarginen er økt med 0,4 prosent, til 2,4 prosent. Reduserte egne kostnader og reduserte tilleggsytelser til produsentene (priseffekt) er de viktigste forklaringene til resultatveksten.

Produsentstruktur kylling

Etter den krevende situasjonen for kylling i 2015, besluttet Nortura-styret i desember 2015 å redusere produksjonen med rundt 30 prosent. Dobling av konsesjonsgrenser, overkapasitet og sviktende salg som følge av langvarig negativ medieomtale, gjorde at Nortura for første gang ble tvunget til å si opp avtaler med produsenter.

Omstruktureringen ble gjennomført fra januar 2016 og gjennom hele året. På bakgrunn av antall dyr og avstand til slakteri, ble det tilbudt en økonomisk kompensasjon til produsenter som valgte å slutte. Det ble oppfordret til å legge om driften, i hovedsak til amme-ku og i noen grad til slakte-gris. Økonomisk og faglig rådgivning ble tilbudt hver enkelt produsent, og et eget omstillings-team oppsøkte dem og var tilgjengelig gjennom hele prosessen. Produksjonen ble redusert slik som målsatt, og 105 kylling-produsenter valgt å avvikle eller legge om til annen produksjon, mens 42 har valgt overgang til konkurrent.

Dette er en av de tøffeste sakene Nortura-styret noen gang har hatt på sitt bord, og den er unik i landbrukssamvirkets historie. Samtidig var prosessen nødvendig og den ble gjennomført med ryddighet og på en god måte i styrets øyne. Kyllingsalget er i dag på samme nivå som før nedgangen, og det er gjenopprettet tro på stabil vekst i markedet.

Målet om å omstille til narasinfri produksjon for kylling ble nådd som planlagt innen utgangen av 2016. Denne omstillingen har krevd mye av våre kyllingprodusenter i deres daglige drift, og vi høster fortsatt erfaring for at dette skal fungere optimalt. Alt i alt må vi likevel si at vi har lyktes med omleggingen, som er nybrottsarbeid, også i internasjonal sammenheng.

Markedsutvikling

Dagligvaremarkedet preges av få kjeder og kjedenes satsning på egne merkevarer, EMV. Innenfor segmentene Nortura leverer til, hadde EMV i 2016 en markedsandel på 38,4 prosent, mot 35,8 prosent året før. Utviklingen medfører at Nortura sine egne merkevarer fortsetter å tape markedsandeler.

Gilde-produktene hadde likevel en omsetning på nivå med fjor-året. Det var blant annet en vellykket lansering og salg av Gilde grillpølsevarianter gjennom kampanjen Pølsevalget. Dette til tross for brann ved fabrikken i Tønsberg, noe som svekket salget i 2. tertial. Lanseringene av KyllingGården til Meny og Favorittkylling til Kiwi har hatt god vekst og trukket Prior i riktig retning, etter det krevende året for hvitt kjøtt i 2015. Innenfor pålegg møter Gilde og Prior fortsatt utfordringer, med en volumnedgang på henholdsvis 3,8 prosent og 17,1 prosent fra 2015. Salget av Norturaproduserte EMV-varer har falt noe fra 2015 til 2016 som følge av bortfall av ICA og tapt posisjon for First Price-kylling i NorgesGruppen. Nortura har satset på sterkere kundetilpasning av merkevarer i 2016, blant annet med vellykkede lanseringer av kundespesifikke konsepter til sommersesongen. Alt i alt hadde Prior-produktene likevel en nedgang i omsetning på 6,7 prosent. Nortura PROFF, som selger til storkjøkkenmarkedet, har fortsatt god utvikling og økte omsetningen med 5,9 prosent i 2016.

Nortura etablerte i 2016 enhetene KjøttCompagniet og Nye Salgskanaler. KjøttCompagniet skal være en effektiv forretningsmodell med fokus på matspesialiteter laget av de beste råvarene Norge har å by på, ved å foredle medlemmenes "verdikjedeskatter" i samhandling med andre. Nye Salgskanaler jobber med å selge Nortura sine merkevarer til nye kunder i nye kanaler. Dagligvarer på nett er nå i sterk vekst i Norge og folks handlevaner er i endring. Salget gjennom Nye Salgskanaler vokser, spesielt gjennom Kolonial.no og Marked.no. Volumene er imidlertid ennå forholdsvis lave.

Satsning på merkevarer vil fortsatt være et viktig virkemiddel for Nortura, i tillegg til å utnytte de fortrinn vår verdikjede kan gi. Gilde og Prior er forbrukernes prioriterte merkevarer innenfor kjøtt og

egg, og Nortura vil utvikle og skape nye posisjoner for selskapets merkevarer.

Innovasjon i Nortura

Nortura ble i 2016 kåret til en av Norges 25 mest innovative virksomheter. Nortura er også medlem i Open Innovation, som omfatter selskaper som Norwegian, ISS og Storebrand. Det er gjennomført flere prosjekter i 2016. Cap Tech-teknologien, som skal sikre lengre holdbarhet på kjøtt, har vunnet Nortura sin interne Innovasjons-pris, og blir tatt i bruk. Nortura har opprettet et innovasjons- og FoU-styre, som består av konsernledelsen, representanter fra innovasjonsavdelingen samt en ekstern ressurs, med ansvar for å styre de langsiktige prosjektene. Bærekraft er ett av fire innovasjonsmål, og i 2016 har det blitt annet blitt arbeidet med å realisere økt holdbarhet på råvarer og økt utnyttelse av plussprodukter. Begge deler kan bidra til å bekjempe matsvinn.

Bioraffinering på Hærland

Nortura står for rundt 70 prosent av Norges kylling- og kalkunproduksjon. Med topp moderne hydrolyseteknologi kan restråstoff fra kylling og kalkun foredles til blant annet høyverdige næringsstoffer, som kan inngå i menneskemat og i kjæledyrfor. Trenden i samfunnet går mot økt fokus på proteiner, særlig er proteiner relevante for å motvirke muskelsvinn hos eldre. Med den såkalte "eldrebølgen", som i realiteten er en varig endring i befolkningens demografi, vil det være et sterkt økende behov for protein av høy biologisk verdi. Dette gjelder både her i landet og globalt.

Med dette som bakteppe, vil spaden settes i jorda for det nye prosessanlegget som har fått navnet Bioco AS sommeren 2017. Fabrikken skal bygges vegg i vegg med Nortura sitt kylling- og kalkunslakteri på Hærland, og har en kostnadsramme på 95 millioner kroner. Etter planen skal anlegget stå klart i januar 2018. Målet er å utvikle bærekraftige løsninger for økt verdiskaping og foredling av produkter fra den norske bonden, og å ta et viktig steg i å skape verdier fra bioøkonomien i Norge. Det er anslått at verdensmarkedet for såkalt protein-hydrolysat, som er det viktigste produktet fra den nye fabrikk, er på ca. 76 000 tonn, med en verdi på rundt åtte milliarder kroner.

Flere store norske virksomheter er involvert i prosjektet. Nortura er, gjennom sitt heleide datterselskap Norilia, sammen med Felleskjøpet Agri initiativtakere og hovedinvestorer i prosjektet, i tett samarbeid med Alkymar som leverer og drifter hydrolyseteknologien. I tillegg har kompetansmiljøer fra SINTEF og NOFIMA vært engasjert med blant annet laboratorietjenester. Innovasjon Norge har vært en svært viktig støttespiller og bidrar med et tilskudd på 15 millioner kroner. Dette har vært helt avgjørende for gjennomføringen.

Virksomhetene som er involvert i prosjektet vitner om fremtidsrettet satsing, stort

potensial og mange gevinster. Det hele er en bærekraftig prosess som gir miljøgevinster, økt selvforsyningsgrad, skaper nye ingredienser, åpner nye markeder, er lønnsom og ikke minst helnorsk. Målet er å utvikle nye og spennende ingredienser basert på norske råvarer, og å sørge for bedre utnyttelse og økt verdiskaping i landbruket og kjøttindustrien. I tillegg er det et viktig aspekt at dersom restråstoff kan omdannes til høyverdige ingredienser i menneskemat, så reduseres klimaavtrykket fra kjøttproduksjonen i Nortura.

NOVA-programmet

Nortura er i ferd med å innføre det moderne styringssystemet SAP som erstatning for dagens system som er egenutviklet, basert på utdatert teknologi og som derfor må skiftes ut. Dette er en helt nødvendig satsning for å utvikle selskapet videre. Bruk av rett teknologi og tilgang til kompetanse vil være viktig for vår konkurransekraft. For Nortura, som sannsynligvis har en av Norges mest komplekse varestrømmer, ligger det i tillegg store vekstmuligheter i å tilrettelegge for bedre koordinering og samhandling, blant annet mellom produksjon og salg.

Det nye systemet vil være bærebjelken når Nortura skal utnytte vekstmuligheter som springer ut fra den nye digitale økonomien. Nortura har besluttet å sette ut driften av SAP-løsningen, infrastruktur og støttetjenester til det indiske selskapet Tech Mahindra. Valget ble gjort etter en omfattende prosess, og Tech Mahindra var det selskapet som best kunne levere i henhold til de krav Nortura stilte.

Avtalen berører 20 av i alt 108 ansatte, som vil bli overført til det nye selskapet. De ansatte vil få sine arbeidsplasser i Trondheim, hvor de arbeider i dag. Tech Mahindra ønsker å bygge et nordisk innovasjonssenter med base i Trondheim og leverandøren har langsiktige planer om å skape en sterk IT-aktør i Norge. Selskapet skal betjene Nortura og andre nordiske bedrifter som har behov for skytjenester. Nortura sitt datasenter, som har vært drevet av vårt datterselskap Matiq, vil bli overført til Tech Mahindra i Trondheim, der tjenestene vil bli utført av tidligere Matiq-ansatte.

"Ett Nortura – sterkt og lønnsomt"

Styret vedtok i begynnelsen av 2015, "Ett Nortura – sterkt og lønnsomt", som konsernets strategi for neste treårsperiode.

Planen inneholder tre hovedelementer:

- Vekstambisjoner innenfor merkevarer, varesalg (EMV og industri) og plussprodukter
- Kostnadsreducerende tiltak, både i form av kontinuerlig forbedring og strukturtiltak
- En effektiv markedsbalansering

Det er etablert kvantitative mål for perioden, hvor hovedmålene for 2016 er en EBIT-margin på 2,1 prosent og EBITDA på

1 154 millioner kroner. EBIT-marginen for året endte på 2,4%, mens EBITDA endte på 1 121 millioner kroner.

Vekstambisjonene innenfor merkevaresalg og varesalg er ikke nådd i 2016. Det har vært stort trykk på kostnadsforbedringer i hele verdikjeden og kostnadsambisjonene for året er delvis innfridd. Ambisjonene for kostnadsreducerende tiltak forsterkes i resten av strategiperioden.

Eierstyring

Nortura er eid av stolte bønder i hele Norge. Norske bønder og norske kvalitetsråvarer sørger for at Nortura innfrir sin visjon om å "Inspirere til alle tiders mat".

Nortura er et samvirkeforetak (SA). Eierstyring og ledelse av selskapet baseres på demokratisk organisering med tilhørende vedtekter, instruksjoner og styrings- og rapporteringssystemer. Dette sikrer at lovverk, standarder og egne etiske retningslinjer blir etterlevd. Det er etablert klar rolle- og ansvarsdeling mellom ulike organer i konsernet. Konsernstyret består av 14 medlemmer – ni medlemsvalgte og fem ansattvalgte. Ved årsskiftet besto konsernstyret av ni menn og fem kvinner. Styret har i 2016 gjennomført 12 ordinære styremøter og tre telefonstyremøter. I tillegg til kretsmøter og årsmøte, er det avholdt to konsernrådsmøter og jevnlig møter i hvert regionutvalg.

Representasjon fra krets til regionutvalg, og fra regionutvalg til årsmøte, baseres på en beregningsnøkkel der antall medlemmer teller 50 prosent og levert tonnasje til Nortura teller 50 prosent. Det er seks regionutvalg og regionenes arbeidsutvalg har sju medlemmer. Leder og nestleder velges på fritt grunnlag. Årsmelding gjøres tilgjengelig på Nortura sine nettsider i forkant av kretsmøtene. Det er 80 eiervalgte utsendinger til årsmøtet. Valgkomiteen til årsmøtet består av seks medlemmer. Nortura har et konsernråd som består av konsernstyret samt ledere og nestledere i de seks regionutvalgene. I tillegg møter lederne i fagutvalgene med tale- og forslagsrett. Også leder og nestleder i valgkomiteen, samt leder i kontrollkomiteen, har møterett i konsernrådet.

Prinsipper for eierstyring og ledelse

Som medlemmer av Nortura SA tas opp foretak som produserer slakt, egg og livdyr, og som ønsker å omsette sin produksjon gjennom Nortura SA i samsvar med vedtektene. Nortura er organisert med 143 medlemskretser og for å ivareta god eierstyring inviteres medlemmene til minst ett møte per år i sin krets. Her blir virksomheten presentert og medlemmene drøfter utvikling, utfordringer og framtidsutsikter. I disse møtene velges ledelse og valgkomite for kretsen, samt kretsens utsendinger til regionutvalget. Regionutvalgene møtes minst to ganger i året. Representanter fra konsernstyret og administrasjonen deltar på disse møtene. Regionutvalgene

opsummerer kretsenes behandling og drøftinger av årsmelding, regnskap og selskapets utvikling. Regionutvalgene velger ledelse og valgkomite for regionen, samt regionens utsendinger til årsmøtet i Nortura SA.

Årsmøtet er foretakets øverste organ og består av 80 medlemsvalgte utsendinger. I tillegg møter ansattvalgte utsendinger i henhold til avtale mellom foretaket og de ansattes organisasjoner. Årsmøtet velger ordfører for årsmøtet, styre, valgkomite og kontrollkomite. Årsmøtet fastsetter honorarer og godtgjørelser for tillitsvalgte.

Nortura SA baserer sin virksomhet på de internasjonale samvirkeprinsippene. Selskapets etiske retningslinjer forutsetter at alle lover, forskrifter, bransjenormer og god praksis etterleves. Det er etablert regler for styrets arbeidsorden (styreinstruks), fullmaktstrukturer og rapporteringsrutiner. Årsrapporter, delårsrapporter og annen informasjon er tilgjengelig på foretakets hjemmeside. I tillegg gis jevnlig elektronisk informasjon til alle tillitsvalgte.

Årsmøtet i Nortura kan vedta avsetning til konti lydende på medlemsforetakets navn (medlemskapitalkonti). Avsetning foretas på grunnlag av det enkelte medlems omsetning med foretaket. Årlig avsatte beløp inntil beløp på medlemskapitalkonto kan tilbakebetales kontoinnehaver sju år etter det året avsetningen fant sted. Utbetaling vedtas av årsmøtet. Inntil beløp på medlemskapitalkonto, samt innbetalt andelsinnskudd, gir rett til renteavkastning i henhold til Lov om samvirkeforetak. Renteavkastningen vedtas av årsmøtet. Oppgjente renter utbetales årlig.

Medlemmene i Nortura SA har like rettigheter og plikter. Medlemskapet i Nortura SA er knyttet til fullt innbetalt andelsinnskudd, at foretaket som er medlem har hatt leveranse til Nortura ett av de to siste regnskapsår og at den vedtektsfestede leveringsplikten er oppfylt. Overdragelse av eiendom hvor foretaket har medlemskap, skal meldes skriftlig til Nortura SA. Ny eier blir medlem og får stemmerett i Nortura SA fra det tidspunkt vedkommende har betalt medlemsinnskudd og er innført i medlemsregisteret.

Styret evaluerer eget arbeid og kompetanse, og årsmøtets valgkomite informeres om evalueringen. Godtgjørelse fastsettes av årsmøtet og de prosedyrer som gjelder for valgkomiteens forberedelse av behandling av slike forhold. Oversikt over ytelser til konsernledelse og ledende tillitsvalgte gis i noter til årsregnskapet. Revisjonsutvalget er et forberedende og rådgivende arbeidsutvalg for styret i Nortura SA, med formål å føre uavhengig kontroll med selskapets finansielle rapportering og kontrollsystemer. Hvert tertial gjennomgår revisjonsutvalget virksomhetens viktigste risikoområder og internkontroll. Ved behov kan slike gjennomgang foretas hyppigere. God kommunikasjon med eiere og kreditorer ivaretas gjennom års- og delårsrapportering. Nortura sine hjemmesider er hovedkanal i forhold til investorer, kunder og medlemmer.

Revisor fremlegger årlig for revisjonsutvalget hovedtrekkene i en plan for gjennomføring av revisjonsarbeidet. Revisor orienterer revisjonsutvalget og konsernstyret om resultatene fra revisjonen. Revisjonsutvalget gir innstilling ved valg av revisor. Revisor deltar i revisjonsutvalgsmøte og konsernstyremøte der årsregnskapet blir gjennomgått. I tillegg har revisor årlig møte med konsernstyret uten at administrasjonen er til stede.

Drift og industriell utvikling

Måltrettet forbedringsarbeid er en naturlig del av hverdagen i Nortura. Det er en positiv trend med reduserte kvalitetsavvik og skader, men det er fremdeles for mange medarbeidere som skader seg på arbeid. Nortura forsterker derfor arbeidet ytterligere for en enda bedre kultur omkring sikkerhet.

Det er i 2016 oppnådd økt effektivitet innenfor slakting, skjæring og ekspedering. Ved den "nye" fabrikken på Hærland er det oppnådd forbedringer på flere områder. Kontinuerlig forbedring krever involvering, måling, oppfølging og korrigerende. Samlet i

Nortura sine fabrikker produseres det rødt og hvit kjøtt, egg og eggprodukter. Maskiner, utstyr og kompetanse utnyttes mest mulig optimalt på tvers av fabrikker og dyreslag.

I begynnelsen av 2016 ble ekspedisjonen ved Nortura Bergen avviklet og aktiviteten overført til andre steder. Utbyggingen ved Nortura Rudshøgda er i god rute for å ta over aktiviteten fra Nortura Lillehammer, som avvikles i løpet av 2017. Aktiviteten ved Nortura Tunga flyttes ved årsskiftet 2016/2017 over til Nortura Malvik, der et nytt tilbygg står klart. Forprosjektering av Nortura Kviamarka ble ferdig i 2016, men beslutning om videre framdrift ble satt på vent inntil andre store prosjekter er godt etablert.

16. juni 2016 gikk brannalarmen ved Nortura Tønsberg. Evakuering og rutiner fungerte i henhold til beredskapsplanen og ingen mennesker kom til skade. Det ble imidlertid raskt klart at avdelingen for produksjon av leverpostei hadde store brannskader. Alle aktører, både internt og eksternt, bidro på en fantastisk måte slik at skadevirkningene ble minst mulig. I Nortura har det vært arbeidet aktivt med beredskapsplaner, sikkerhet og forebyggende arbeid knyttet til alle typer uønskede hendelser.

Utvikling av medarbeidere og prosesser er en viktig del av den langsiktige satsningen i Nortura. Vi ønsker at unge mennesker skal velge vår bransje og være med på å utvikle selskapet. Det pågår et betydelig arbeid for å videreutvikle virksomheten innenfor automatisering, robotisering og digitalisering. Mange medarbeidere er aktivt med i arbeidet knyttet til ny IT-plattform.

Rugeriet for slaktekylling ved Nortura Samvirkekylling fungerer godt etter utbyggingen i 2013-15. Året 2016 ble et inkubasjonsfaglig svært utfordrende år, både på foreldredyrs-rugeriet og slaktekylling-rugeriet. Dyrematerialet har endret seg og stiller nye og økte krav til ruging og klekking. Leveringsgraden har vært god, men kvaliteten på daggamle kyllinger har vært variabel og ikke tilfredsstillende. Situasjonen bedret seg på slutten av året.

Ved Nortura sine egg-pakkerier og eggproduktfabrikken har det vært jobbet godt med kontinuerlig forbedring og vekst. Markedet for skallegg og flytende eggprodukter har betydelig vekst. Det er gjennomført noen mindre investeringer for en mer markedsrettet produksjon.

I 2016 inngikk Nortura og Espeland en avtale om å danne et felles produksjonsselskap, Hå Kylling AS, med utgangspunkt i Nortura sin skjære- og pakkeavdeling på Hå. Selskapet eies 50/50 av Nortura og Espeland. Hå Kylling AS skal produsere og selge kyllingprodukter for Nortura og Espeland, som forblir konkurrenter i markedet. Hå Kylling AS vil sikre råvaretilgang og avsetning, redusere produksjonskostnadene og øke bredden av produkter. Hå Kylling AS overtar produksjonsutstyret til Nortura Hå og det vil også bli investert i nytt utstyr.

De ansatte deltar i alle strukturendringer. Dette er meget krevende prosjekter der det ofte er store konsekvenser for medarbeidere. Selskapets overordnede mål er å gjøre det som er best for Nortura – "Ett Nortura – sterkt og lønnsomt".

Totalmarkedet

Økende overskudd av gris

Etter balanse i markedet for svinekjøtt i 2015, oppsto det i 2016 ubalanse med økende overskudd utover året. Mens prognosen i januar viste et overskudd på 1 300 tonn, ble det reelle overskuddet for året 2 500 tonn. Produksjonen økte med én prosent sammenliknet med 2015, mens engrossalget gikk ned med én prosent.

Det var overdekning av gris i så å si hele første halvår av 2016, og reguleringslageret økte fra knapt 400 tonn ved inngangen av året til nesten 2 800 tonn ved starten på sommeren. Ved framleggelse av mars-prognosen ble det varslet at den planlagte prisøkningen på gris fra uka etter påske ikke ville bli gjennomført, og fra midten av mai ble vektgrensen for høyeste pris redusert fra 90 til 85 kg.

Gjennom høsten og mot jul tok bransjen ut mye gris fra reguleringslageret, blant annet for å dekke markedet for ribbe til jul med norsk vare. I motsetning til i senere år, har det i 2016 ikke vært redusert toll på sideflesk for å supplere med importert ribbe.

For avtaleåret 2015/2016 ble målprisen på gris økt med 70 øre/kg. Da hadde målpris stått uendret i tre år. Prisuttaket for 2015/2016 ble 21 øre/kg under målpris. I jordbruksoppkjøret 2016/2017 ble målprisen økt med 9 øre/kg og Nortura har varslet et prisuttak på ca. 50 øre/kg under målpris. Samtidig gjorde økte reguleringskostnader det nødvendig å øke omsetningsavgiften fra 0,50 kr/kg i første halvår til 1,00 kr/kg i andre halvår 2016.

Stor underdekning av storfe

Produksjonen av storfekjøtt økte med to prosent i 2016, mens engrossalget var nær uendret. Behovet for import ble dermed litt mindre sammenliknet med rekordåret 2015. Fortsatt blir imidlertid godt over 20 prosent av storfekjøttet som omsettes i Norge importert. Totalt ble det importert 23 170 tonn, mot 22 400 tonn i 2015.

Som normalt var det underdekning store deler av året. Tollen på hele slakt var satt ned gjennom hele året, med unntak av ti uker på høsten, hvor det var full dekning av ferskt norsk storfekjøtt.

Gjennomsnittlig slaktevekt for okser økte med nesten åtte kg i løpet av året. Det er en naturlig følge av økning både i pris og tilskudd som premierer tyngre slakt, men også at andelen av slakt fra kjøttfe-rase er økende. Høyere vekter er samtidig en utfordring da også fettandelen øker.

I løpet av 2016 økte gjennomsnittlig engrospris for storfe med 1,70 kr/kg. Det meste av prisøkningen, 1,20 kr/kg, kom i første halvår. Det er i tråd med Nortura sin strategi for å øke tilførslene når underdekningen er størst.

Overskudd av lam ga redusert pris

2016 ble et kraftig negativt vendepunkt for lammemarkedet. Etter mange år med for liten produksjon av sau og lam til å dekke det norske markedet, ble situasjonen snudd til et stort overskudd. Mens produksjonen har økt med 13 prosent siden 2012, har salget flatet ut. I 2016 økte produksjonen med én prosent, mens salget ble redusert med fire prosent. Hele nedgangen i salget kom i første halvår, mens salget i andre halvår var uendret.

Ved inngangen til året var reguleringslageret på ca. 1 400 tonn. Normalt vil det være behov for dette kjøttet i markedet utover vinteren og våren når slaktingen er lav, men i stedet fortsatte lageret å vokse. Det skyldtes i stor grad at aktørene i bransjen også hadde store lagre.

Med et prognosert overskudd for året var det viktig å få slaktingen i gang tidligere enn vanlig. I september har det som regel vært underskudd på lam og dermed et uutnyttet marked. Det var også ønskelig med tidligere levering for å få inn lettere lam, og dermed redusere overskuddet. Prisløypa for andre halvår ble utformet med tanke på å stimulere til tidlig slakting, samtidig som en gikk ut med informasjon til sauebøndene om viktigheten av å få lammene tidligere. Disse tiltakene hadde god effekt. Det var nok lam i markedet i hele sesongen og gjennomsnittsvektene gikk ned med 0,7 kg sammenliknet med 2015. Likevel var det overdekning av lam hele høsten og førjulsvinteren med innlegg på reguleringslageret nesten hver uke. Ved utgangen av året var reguleringslageret på 3 200 tonn. Av dette var ca. en tredjedel sau.

For første halvår 2016 ble planlagt gjennomsnittlig engrospris videreført fra andre halvår 2015. Ved prognosen i mars valgte en på grunn av markedssituasjonen å redusere engrosprisen med 0,90 kr/kg. En forverring i markedssituasjonen fram mot sommeren resulterte i at engrosprisen for andre halvår ble redusert med ytterligere 2,00 kr/kg. For første halvår 2017 er prisen satt ned ytterligere 3,00 kr/kg. En samlet prisreduksjon på 5,90 kr/kg og økt omsetningsavgift som følge av større reguleringskostnader, er et kraftig signal til sauenæringen om at det ikke er behov for ytterligere produksjonsøkning.

Eggmarkedet snudd til balanse

Våren 2016 var det fortsatt overskudd av egg, og ca. 740 tonn egg ble fjernet ved hjelp av førtidsslakting. Salget har gjennom året hatt en svært positiv utvikling og har økt med vel tre prosent. Reguleringslageret av egg har vært lavt hele året. Samlet er det importert ca. 700 tonn egg, og også Nortura har importert egg til eggprodukter for å møte julesalget.

På grunn av forbedret markedssituasjon ble planlagt gjennomsnittlig engrospris for andre halvår 2016 økt med 0,20 kr/kg egg, og tilsvarende blir det en økning på 0,20 kr/kg for første halvår 2017. Mindre behov for midler til markedsregulering ga grunnlag for å redusere omsetningsavgiften med 0,20 kr/kg til 0,80 kr/kg fra 1. juli. Fra 2017 reduseres omsetningsavgiften ytterligere til 0,50 kr/kg.

Økning i salget av kylling, nedgang for kalkun

Kylling-salget økte i 2016, etter nedgangen som startet høsten 2014. Det er beregnet en økning i engrossalget av hel kylling på om lag ni prosent fra året før. Også i 2016 ble produksjonen begrenset gjennom reduserte innsett. Samtidig var det en dreining i produksjonen mellom aktørene. Produksjonen av kalkun ble redusert og tilpasset et lavere salg i 2016.

Totalmarked tall på nasjonalt nivå 2016

	Produksjon		Importkvoter	Engrossalg		Balanse
	Tonn	Index		Tonn	Index	
Storfe/kalv	81 350	103	7 570	104 500	101	- 15 600
Sau/lam	25 400	102	929	24 550	96	1 800
Gris	137 400	102	1 501	136 600	100	2 300
Egg	61 500	101	698	62 300	103	-100
Kylling	86 300	107	707	88 400	109	
Kalkun	10 300	94		10 200	93	

Tilførsler

Nortura sine samlede tilførsler i 2016 var på om lag samme nivå som året før, men det er en ulik utvikling mellom dyreslagene. Nortura har hatt økning i tilførslene av alle firbeinte dyreslag og egg, og en tilsvarende reduksjon i tilførslene av kylling og kalkun.

Den største økningen relativt sett har vært på storfe med 2 500 tonn. Økningen skyldes både slakting av 3 000 flere dyr og at gjennomsnittsvekten har gått opp. Dette er andre året på rad med relativt sterk økning i gjennomsnittsvekten.

Lammesesongen ble spesiell ved at det ble respondert meget godt på de anbefalinger og tiltak som ble satt i verk, slik at markedet var dekket fra starten av sesongen. Dette var viktig i et år hvor vi ventet overskudd. Nortura slaktet 35 000 flere lam enn året før. Gjennomsnittsvekten ble redusert med 0,7 kilo. Økningen totalt sett var 350 tonn.

Skjæring tonn	2016	2015
Gris	65 765	66 422
Storfe/kalv	40 549	40 818
Småfe	10 837	10 299

Nortura har slaktet 50 000 flere slaktegris i 2016. Det er imidlertid slaktet 10 000 færre purker, en reduksjonen på over 20 prosent. Gjennomsnittsvekten på slaktegris er om lag uendret fra året før. Totalt har Nortura slaktet vel 2 500 tonn mer gris i 2016 enn året før. Det har vært en utfordring gjennom året å balansere smågrismarkedet.

Tilførsel tonn	2016	2015
Gris	87 897	86 697
Storfe/kalv	59 496	57 607
Småfe	17 647	17 455
Egg	44 175	43 142
Kylling	50 608	58 435
Kalkun/gourmethøne	7 795	8 051

Økningen i egg-tilførslene har vært på 1 600 tonn. Økt salg har bidratt til god markedsbalanse gjennom året. Ny eggkontroll er tatt i bruk i 2016, og over halvparten av eggprodusentene er allerede brukere. Egg-kontrollen er et viktig verktøy både for produksjonsoptimalisering på den enkelte gård og som et bidrag til bedre prognoser og drift i den videre varestrømmen.

For kylling og kalkun styres tilførslene av markedsadgangen. Totalt har kyllingforbruket i Norge økt i 2016, mens det har vært en nedgang for kalkun. I Nortura er tilførslene imidlertid redusert med 7 500 tonn. Dette innebærer at Nortura sin markedsandel for kylling er betydelig redusert, mens den er relativt stabil for kalkun. Det arbeides nå med å utvikle en ny fjørfe-kjøttkontroll som forventes å bli tatt i bruk for kylling rundt årsskiftet 2017/2018.

Nye medlemmer

Arbeidet med å øke Nortura sin andel av tilførslene har fortsatt høy prioritet. I 2016 hadde Nortura en netto tilgang på vel 200 nye medlemmer. Det er foretatt nesten 5 000 medlemsbesøk og det er gjennomført vel 500 besøk hos produsenter uten medlemskap. Resultatet har vært økt eller stabil markedsandel i alle produsentgrupper, bortsett fra blant kylling-produsentene.

Interessen for spesialisert storfekjøttproduksjon er god. Nortura sitt mål er å øke antall amme-kyr med 4 500 per år. Foreløpige tall viser at vi trolig overoppfyllte dette målet i 2016.

Sluttmarkedet

Nortura sine merkevarer Gilde og Prior har sterke posisjoner i markedet. Målinger foretatt av Merketracker Ipsos MMI i tredje kvartal 2016, viste at Nortura sin største merkevare, Gilde, har en såkalt først nevnt kjennskap blant forbrukerne på 83 prosent for kjøtt og kjøttvarer. Tilsvarende tall for Prior er 72 prosent for kylling-/kalkunkjøtt.

Sterke forbrukertrender er sunnhet, lettvinhet, matkultur og opprinnelse, og det er større bevissthet rundt etikk, miljø og bærekraft. Forbrukertrendene har vært relativt stabile de siste årene, men i 2016 ble det et sterkere fokus på vegetarmat og grønnsaksbaserte retter. I en undersøkelse gjort av Sentio for Nationen i januar 2016 sa 23 prosent at ville spise mindre rødt kjøtt. Forbrukerne vil vite hvor maten kommer fra og hva den inneholder. For en stor andel av forbrukerne betyr det mye at maten er norsk, 65 prosent i 2015 mot 55 prosent i 2013. Flere sier også at de alltid velger norske matvarer der det er mulig, 56 prosent i 2015 mot 49 prosent i 2013. Det er også en økende trend at forbrukerne ønsker mer kunnskap om å tilberede mat som tar i bruk ulike stykningsdeler på dyret.

Det er stor oppmerksomhet rundt reduksjon av mettet fett og salt, noe også helsemyndighetene har økt fokus på. Nortura

Utvikling markedsandeler* Gilde 2016 (%)

Varegruppe	Markedsandel	Endring
Pølser	60,3	- 1,0
Ferskt kjøttpålegg	47,4	- 2,3
Bacon	42,5	- 0,4
Fersk postei	38,1	- 3,4
Ferskt bearbeidet kjøtt	35,9	- 3,0
Ferske deiger/farser	23,8	- 3,4
Dypfryst bearbeidet kjøtt	23,1	+ 4,0
Ferskt rent kjøtt	21,3	+ 0,6
Spekepølse	19,9	- 0,7
Spekemat	17,4	- 1,5

Utvikling markedsandeler* Prior 2016 (%)

Varegruppe	Markedsandel	Endring
Egg	45,4	- 0,8
Fersk fjørefkjøtt	19,9	- 4,6
Ferskt kjøttpålegg	9,3	- 0,9
Pølser	7,5	+ 0,1
Ferskt bearbeidet kjøtt	2,8	- 0,1
Ferske deiger/farser	1,5	- 0,5
Fersk postei	1,2	- 0,1
Bacon	0,2	+0,2

*) markedsandelene er uttrykt i omsetningsverdi

har i lengre tid arbeidet med å redusere saltinnholdet i egne produkter. I oktober 2015 signerte Nortura på Helsedirektoratets saltpartnerskap, hvor en samlet matbransje jobber for å redusere saltinnholdet i matvarer med 15 prosent innen 2018. Nortura har også jobbet bevisst for å øke antall nøkkelhullsmerkede produkter og hadde ved utgangen av 2016 hele 300 slike produkter, dette som et bidrag til helsemyndighetenes mål om å redusere mettet fett med ti prosent.

I desember 2016 signerte Nortura en intensjonsavtale med Helseminister Bent Høie, med mål om fortsatt reduksjon av salt og mettet fett i Nortura-produktene, og økt tilretteleggelse for at forbruker lettere kan ta sunne valg.

Nortura PROFF

Nortura PROFF ble i begynnelsen av 2016 tildelt bransjens prestisjefylte pris for årets beste innovasjon for det spennende produktet Gilde Ægirmarinerte svinekjaker.

Nortura PROFF, som leverer til storkjøkken og servicehandel, fortsetter sin sterke vekst. I 2016 økte salgsvolumet til serveringsmarkedet med 5,7 prosent. Økningen kommer på toppen av fem forutgående år med betydelig vekst. Nortura PROFF jobber med hovedfokus på konseptutvikling og innovasjon. I 2016 har det vært rettet stor oppmerksomhet på å bruke hele dyret ved å styrke konseptet Stykkevis og delt, og lanseringen av Burgomania, en sterk satsing på hamburgere. Dette har bidratt til betydelig vekst i salg av "glemte" styknings-deler. I tillegg arbeides det offensivt med å lage kort vei fra beite til bord. Historiene knyttet til Nortura PROFF sine produkter blir stadig bedre mottatt av kunder og kunders kunder.

Nortura PROFF arbeider for å være markedets mest inspirerende og verdiskapende partner for sine kunder. Dette vil være førende for virksomheten i 2017 og fremover.

Nye Salgskanaler

Nye Salgskanaler (NSK) er opprettet for å betjene nye kunder og markeder. Enheten hadde i 2016 sitt første hele driftsår, og hadde ved utgangen av året tre fast ansatte. NSK har lagt hovedvekt på salg av kjøtt og egg fra Gilde og Prior til de største netthandelsaktørene, og har så langt levert over forventning.

Endringer i dagligvaremarkedet

Gjennom 2016 har Nortura utviklet et enda tettere samarbeid med dagligvarekjedene. Dette har ført til mange gode lanseringer og styrket vekst i flere kategorier. Gjennom årets sesonger har det vært økt tilstedeværelse av Gilde- og Prior-produkter, som for eksempel sommerkonsepter og prisvinnende julevarer. Også

pølsekategorien har bidratt positivt for Gilde. Til tross for brannen ved anlegget i Tønsberg, ble det solgt flere pølser i 2016 enn året før.

Økt salg av kylling er en av de største endringene i dagligvaremarkedet i 2016. Etter mye negativ oppmerksomhet fra høsten 2014, har trenden snudd i løpet av 2016 og det norske kylling-markedet er igjen i vekst. Den positive utviklingen er blant annet et resultat av godt samarbeid gjennom hele verdikjeden.

Nortura har gjennom året konsentrert innsatsen mot færre og større lanseringer og kampanjer, noe vi har tro på at vil skape positive resultater på sikt.

Nærings- og handelspolitikk

Landbrukspolitikken preges fortsatt av den parlamentariske situasjonen hvor regjeringen må sikre seg støtte for sin politikk, primært gjennom samarbeid med Venstre og Kristelig Folkeparti.

Jordbruksoppgjøret i 2016 ble også krevende. Grunnlagsmaterialet fra foregående forhandlinger og forutsetningene for inntekts- og kostnadsvekst i 2016/17 medførte at krav, tilbud og resultat ble det laveste siden 2004. Kjøttproduksjon på storfe ble ett av områdene som kom best ut av oppgjøret. Kvalitetstilskuddet ble økt med 62 millioner kroner, som er høyere enn både statens tilbud og jordbrukets krav. Det ble etablert et differensiert tilskudd på 3,00 kr/kg for klasse O og 7,00 kr/kg for klasse O+ og bedre. I tillegg ble det gitt et driftstilskudd på 200 kr/ku for de første 40 dyr og beitetilskuddet i utmark ble noe hevet. Økte korpriser veltes i noen grad over på husdyrprodusentene ved at prisen på kraftfôrråvarer øker med 3 øre/kg.

Landbruk er et sentralt politikkområde som bare vil bli viktigere i årene som kommer, ved at næringen blir påvirket av andre politikkområder som helsepolitikk og klimapolitikk. Et tydelig eksempel er at regjeringen ønsker å inngå et partssamarbeid med landbruket for å redusere klimagassutslippene fra næringen. Utviklingen kommer også konkret til uttrykk i regjeringens bioøkonomi-strategi, den nye jordbruksmeldingen og helseministerens initiativer for et sunnere kosthold.

Nortura har bidratt i Helse- og omsorgsdepartementets arbeid for å redusere befolkningens inntak av salt, sukker og mettet fett. Vi har blant annet deltatt i helseministerens næringslivsgruppe, og bidratt til utarbeidelsen av en intensjonsavtale mellom Helsedirektoratet og næringsmiddelindustrien for å redusere inntak av mettet fett og salt.

I desember 2016 la regjeringen fram sin nye jordbruksmelding. Nortura er direkte berørt av regjeringens forslag til endringer i markedsordningene for våre produksjoner. Regjeringen foreslår flere omfattende endringer i markedsreguleringen, som alle vil påvirke Nortura sin rolle og virkemidler i rollen som markedsregulator. I etterkant av det såkalte Markedsbalanseringsutvalgets rapport og i forkant av jordbruksmeldingen, inngikk Nortura og KLF en avtale om å arbeide sammen om en justert ordning for markedsbalansering. Denne vil ligge til grunn for Nortura sitt videre arbeid med jordbruksmeldingen.

Juridiske prosesser

Nortura har fortsatt to pågående prosesser for domstolene som begge er omtalt i årsmeldingen for 2015: Nortura sitt søksmål mot COWI i forbindelse med Hærland-utbyggingen (2012-2015), og søksmålet fra det namibiske selskapet Witvlei Meat mot Nortura og Noridane.

Vedrørende grunnlaget for søksmålet mot COWI vises det til Nortura Årsmelding 2015. Nortura tok ut stevning mot COWI 10. mars 2016. Hovedforhandling i saken er berammet for Fredrikstad tingrett over syv uker i mai og juni 2017. Nortura har foreløpig beregnet sitt samlede krav til NOK 88 191 641, men har i søksmålet nedlagt påstand om erstatning og prisavslag beregnet etter rettens skjønn. Kravet forventes å ville bli løpende justert fram mot hovedforhandling.

Som det fremgår av årsmeldingen for 2015, tok Witvlei Meat 16. januar 2016 ut stevning mot Nortura og Noridane for Oslo tingrett, med krav om erstatning på inntil NOK 30 666 315. Nortura og Noridane bestrider kravet. Nortura og Noridane har krevd at Witvlei Meat må stille sikkerhet for eventuelle sakskostnader. Witvlei Meat måtte bli idømt i saken. Witvlei Meat har bestridt dette. Saken har stått i bero i påvente av at domstolene treffer en endelig avgjørelse i dette spørsmålet. Nortura og Noridane har vunnet fram i to rettsinstanser, men Witvlei kan fortsatt anke saken til Høyesterett. Dersom Witvlei Meat ikke stiller sikkerhet i samsvar med en rettskraftig dom, vil søksmålet bli avvist av domstolene.

Nortura er stevnet for Bergen tingrett av kjøper/utleier av Nortura sitt tidligere ekspedisjonslager i Eidsvåg utenfor Bergen. Etter at Nortura solgte anlegget til Eidsvåg Senter AS i 2011, har Nortura leid tilbake anlegget i en periode på fem år som utløp i mai 2016. Eidsvåg Senter AS fremholder at anlegget ble overlevert/tilbakelevert i dårligere stand enn avtalt. Kravet er av Eidsvåg Senter AS angitt å være NOK 17 468 372. Nortura bestrider den alt vesentlige del av kravet.

Nortura har for øvrig enkelte mindre pågående juridiske prosesser, men ingen som innebærer vesentlig økonomisk risiko.

Dyrehelse, mattrygghet, matpolitikk og beredskap

Norske husdyr har svært godt helse. Forekomstene av alvorlige smittsomme husdyrsykdommer og smittestoffer som kan overføres mellom dyr og mennesker, er blant de laveste i verden. Den gode norske dyrehelse reflekteres i et lavt forbruk av antibiotika. Verdien av det langsiktige arbeidet som norsk husdyrnæring har gjort for å styrke dyrehelse er synliggjort gjennom økt oppmerksomhet omkring utviklingen av antibiotika-resistens i samfunnet. Nortura sitt mål er å ivareta den gunstige dyrehelsesituasjonen fremover. For å oppnå dette er det viktig å følge opp forebyggende helsearbeid og gode rutiner for smittebeskyttelse hos Nortura-bonden.

Antibiotika-resistens

Nortura sitt motto er: Friske dyr trenger ikke antibiotika. Til tross for lavt forbruk av antibiotika i norsk husdyrhold, blir våre husdyr påvirket av hva som skjer i humanpopulasjonen og utenfor landets grenser når det gjelder antibiotika-resistente bakterier.

I 2016 har det vært flere påvisninger av antibiotika-resistente gule stafylokokker av MRSA-typen hos gris. MRSA ble også påvist i storfebesetninger i 2016. I alle tilfellene antar man at smitten er kommet via folk som er bærere av MRSA. Testing av personer med økt sannsynlighet for å være bærer av MRSA, gode rutiner for smittebeskyttelse og etterlevelse av prinsippene for trygg livdyrhandel, er viktige tiltak for å redusere risikoen og begrense konsekvensene av MRSA-smitte. Nortura har formidlet viktigheten av dette overfor våre medlemmer.

ESBL-produserende E.coli-bakterier hos norsk kylling er introdusert gjennom import av avlsmateriale. Tilstedeværelsen av ESBL i importert avlsmateriale skyldes tidligere forebyggende bruk av antibiotika i avlspyramiden. Nortura har derfor stilt krav om opphør av slik antibiotika-bruk til avlsdyr som skal gi opphav til norske slaktekyllinger. Kravet er fremsatt sammen med andre skandinaviske kunder. For å redusere forekomsten av ESBL-produserende E.coli i norsk kylling, gjennomfører Nortura ytterligere tiltak som en del av fjørfenæringens handlingsplan mot resistente bakterier. Nortura sin egen kartlegging indikerer at disse tiltakene har gitt effekt. Siden arbeidet startet opp, er forekomsten av ESBL-bakterier redusert i alle ledd i verdikjeden. Nortura vil også fremover følge opp med tiltak slik at forekomsten av ESBL hos kylling blir så lav som mulig.

Narasin

Narasin er blitt brukt som førtilsetningsmiddel for å forebygge parasittsykdommen koksidiose hos kylling. Det er ikke påvist sammenheng mellom bruk av narasin og resistensproblematikk av betydning for folkehelsen, men narasin har en antibakteriell effekt som gjør bruken av middelet omdiskutert. En viktig del av kritikken mot narasin har vært at kyllingproduksjonen gjøres avhengig av et parasittmiddel som også har antibakteriell effekt. I desember 2014 besluttet Nortura å fase ut narasin fra kyllingproduksjonen innen utgangen av 2016. I løpet av første halvår 2016 ble målet nådd. For å beskytte kyllingen mot koksidier, er det tatt i bruk en vaksine som gis til daggamle kyllinger på rugeriet. Omleggingen til narasinfri produksjon er et unikt prosjekt i internasjonal sammenheng. Som omtalt tidligere i beretningen har omleggingen vært krevende både for den enkelte kyllingprodusent og for styret, og Norturas rådgivere og veterinærer jobber fortsatt aktivt for å høste erfaringer, slik at dyrehelse og dyrevelferd i narasinfri produksjon blir best mulig.

Dyrevelferd

"Etisk regnskap" innebærer at en uavhengig tredjepart foretar revisjon av dyrevelferden ved slaktning. Nortura har som mål at alle slaktelinjer minst skal oppnå karakteren B ved slike revisjoner. Dersom revisjonen fører til dårligere karakter enn B, skal fabrikkene rette opp svakheter så raskt som mulig og det gjennomføres ny revisjon i løpet av kort tid. I 2016 oppnådde 2/3 av slaktelinjene ved Nortura sine fabrikker karakter A, mens 1/3 fikk karakter B. Ett anlegg hadde ved utgangen av 2016 en linje med karakter C. Det vil gjennomføres en ny revisjon av denne linjen tidlig i 2017.

Oppfølging av dyretransporter er viktig i dyrevelferdsarbeidet. Tabellen under viser en oversikt over transporttider og andel dyr som døde under transport for de ulike dyreartene. I 2016 var transportdødeligheten høyest hos slaktekylling, men er lav sett i en internasjonal sammenheng. I flere år har Nortura arbeidet med kunnskapsprosjekter og kompetansetiltak ved transport av slaktekylling og det er gledelig å se at dette gir resultater i form av reduksjon i dødeligheten. Hos gris og småfe har det vært en økning i andel døde dyr i 2016. For gris har vi hatt en positiv utvikling de siste årene, men to biluhell trekker opp statistikken siste året. For småfe vil vi fremover særlig ha fokus på vårhalvåret – med tanke på transportdyktighet hos sau.

Dyretransport 2016	Transporterte dyr	Transporttid	% døde
Gris	1 062 795	2 t 30 min	0,020 %
Storfe	202 563	3 t 24 min	0,003 %
Småfe	840 717	3 t 48 min	0,023 %
Kylling	47 735 520	1 t 40 min	0,072 %
Kalkun	805 417	1 t 23 min	0,060 %

HMS

Den store innsatsen som er lagt ned i 2015 og 2016 for å øke sikkerheten for de som arbeider i Nortura, begynner å vise resultater. Antall personskader i konsernet har gått ned med 14 prosent fra 2015 til 2016. Antall fraværsskader har gått ned med fem prosent. H-verdien (antall fraværsskader per million arbeidstimer) har gått ned fra 26 til 25.

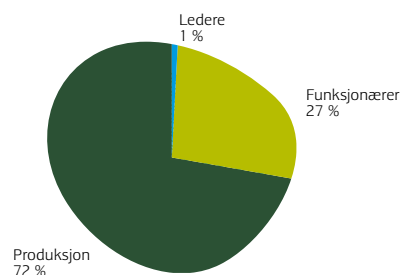
Gjennom kompetanseløftet som ble igangsatt i 2015, og videreført i 2016, har Nortura intensivert arbeidet med å kartlegge og vurdere risikoen som er forbundet med virksomheten, spesielt i fabrikkene, og å identifisere tiltak som reduserer denne risikoen. Også personskader, HMS-hendelser (uønskede hendelser uten personskade) og farlige forhold granskes og følges opp med tiltak. Tilstedeværelsen i 2016 var 92,7 prosent. Korttids- og langtidsfraværet var på henholdsvis 3,1 og 4,3 prosent. Nortura sin "Mål- og aktivitetsplan for 2015-2018" har som mål å redusere sykefraværet til seks prosent i avtaleperioden, det vil si en tilstedeværelse på 94%. Selv om utviklingen er positiv, krever det ytterligere innsats og forbedringer i 2017 for å nå målene som er satt for HMS-arbeidet.

Likestilling, mangfold og kompetanse

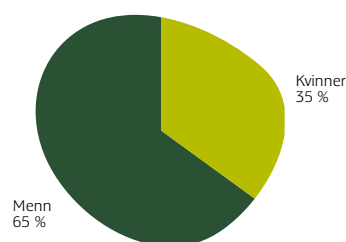
Nortura er en multikulturell arbeidsplass med medarbeidere fra om lag 70 ulike nasjoner. Om lag 20 prosent av ansatte med fremmedkulturell bakgrunn er av ikke-skandinavisk herkomst. En rekke initiativer og tiltak er gjennomført lokalt ved de enkelte fabrikker og enheter for å tilpasse arbeidsplassen til medarbeidere med ulike bakgrunn.

Nortura legger til rette for at medarbeidere med ulike religiøse tradisjoner skal få praktisere disse. Det er ikke rapportert om mobbetilfeller. Et godt apparat av tillitsvalgte og verneombud er et viktig bidrag i arbeidet med å få til et godt arbeidsmiljø. Kjønnssfordelingen i konsernet er om lag 35 prosent kvinner og 65 prosent menn. For ledende stillinger er fordelingen omlag 25 prosent kvinner og 75 prosent menn. Nortura satser på kompetanseutvikling med "on the job training" som hovedprinsipp. Det er under gjennomføring et kompetanseprogram i ledelse (LØK) i samarbeid med BI for å understøtte Nortura sine behov i årene som kommer.

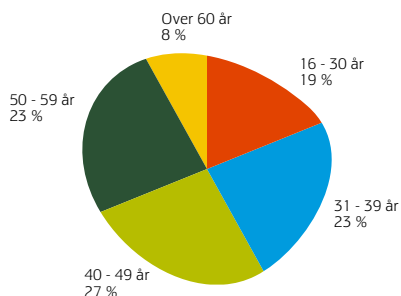
Fordelt på funksjon

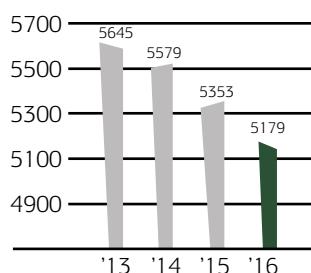
Kjønnssfordeling personal

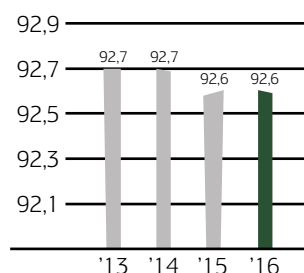
Aldersfordeling

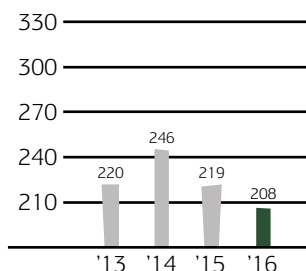
Antall utførte årsverk (uten innleide)

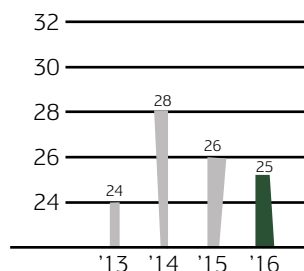
Tilstedeværelse - %

Antall personskader med fravær

H-verdi

Miljø

Nortura har i 2016 revidert sin miljø- og klimapolicy. Målet er å redusere klimabelastningen av vår matproduksjon mest mulig gjennom hele verdikjeden.

Vi skal aktivt søke de mest klimasmarte løsningene. I primærproduksjonen skal vi, sammen med øvrige landbruksorganisasjoner, bidra med klimasmart rådgivning og arbeide for bærekraftige, innovative norske for-ressurser. Gjennom satsninger på FoU, innovasjon og bio-økonomi, er målet at Nortura sin samlede biomasse skal utnyttes optimalt, og med minst mulig klimabelastning.

Av tallfestede mål kan nevnes at fossile utslipp fra all vår transport og våre industri-anlegg skal halveres innen 2030 og fases helt ut innen 2050. Vi ser en tydelig reduksjon i Nortura sitt totale olje- og gassforbruk i siste toårs-periode. I 2016 utgjorde fossil energi (olje/gass) 20 % av samlet energiforbruk.

Nortura har også fokus på energieffektivitet ved sine anlegg, dvs. energiforbruk per kilo produsert kjøtt. Dette gir en god indikator på hvor godt energien utnyttes på den enkelte fabrikk.

Tall over Nortura sin samlede emballasje viser at vi bruker omtrent like mye fiberbasert (kartong, papp mm.) som plast. Vi er inne i en overgang til økt bruk av papp ytteremballasje, med en utfasing av nåværende flerbrukskasser av plast, etter ønske fra våre største kunder. Resirkulert emballasje kan ikke brukes i direkte kontakt med matvarer. Bortsett fra dette brukes resirkulert emballasje i stadig større grad, og vi har et mål om å redusere bruken av oljebasert plast til et minimum. Nortura er medlem av Grønt Punkt, som finansierer og administrerer returordningene for plast, metall, glass, kartong og papp.

Restråstoff fra våre slakterier videreføres per 2016 av Norsk Protein AS, slik at all biomasse utnyttes og inngår i nye, grønne kretsløp.

En stadig økende del av biomassen (restråstoffet) utvikles til plussprodukter. Et stort innovativt prosjekt er finansiert og planlagt i løpet av året, sammen med blant andre Felleskjøpet SA. Der tar vi i bruk ny teknologi, såkalt enzymatisk hydrolyse, med støtte fra Innovasjon Norge. Forhåpentlig vil da fraksjoner av restråstoffet kunne inngå fremtidige matprodukter til mennesker i løpet av få år. Dette vil bidra til å redusere klimabelastningen fra kjøttproduksjonen.

Nortura jobber kontinuerlig med forbedringer innenfor en del fabrikkers vannforbruk, renseanlegg og utslipp. Det samme gjelder bruken av kjemikalier, der det er mål om optimal håndtering og minimal bruk.

For tall og nærmere opplysninger, se side 8.

Redegjørelse for årsregnskapet

I årsregnskapet er forutsetningen om fortsatt drift lagt til grunn, da det etter styrets vurdering ikke foreligger forhold som tilsier noe annet. Nortura hadde ved utgangen av året tilgang til tilstrekkelige kreditter, og refinansieringsbehov i 2017 er sikret gjennom langsiktige trekkrettigheter i bank.

Konsernets driftsinntekter ble 23,2 milliarder kroner i 2016, hvilket er en økning på 934 millioner kroner, eller 4 prosent. Cirka 2/3 av veksten fant sted i morselskapet og 1/3 i datterselskapene. Nortura Proff har fortsatt sin gode utvikling med god volum- og omsetningsvekst. Nortura sin vekst innenfor den profesjonelle delen av markedet har vedvart over flere år. Nortura har også stor vekst innenfor industrimarkedet, knyttet til både langsiktige industrikunder og mer kortsiktige tiltak for å sikre avsetning. Norfersk, som er et kjøttpakkesenter øremerket for NorgesGruppen, vokser fortsatt betydelig og omsetningen for 2016 ble 1,3 milliarder kroner. 2016 har vært et krevende år i internasjonal trading for Noridane, som følge av blant annet markedsforholdene i Russland og Afrika. Til tross for vanskelige markedsforhold har Noridane håndtert disse utfordringer på en meget god måte og har klart å øke omsetningen i den internasjonale trading-virksomheten med 15 prosent og i den norske virksomheten med 25 prosent.

Innenfor dagligvare har Nortura også i 2016 vært negativt påvirket av sammenslåingen av Ica og Coop gjennom helårseffekter fra sammenslåingen medio 2015. Nortura har redusert sin markedsandel i det norske dagligvaremarkedet med 2,7 prosentpoeng til 45,0 prosent. Markedsandelen for merkevarer er redusert med 1,6 prosentpoeng til 35,1 prosent. Kjedenes egne merkevarer (EMV) sin verdiandel av totalmarkedet har økt med 2,6 prosentpoeng til 38,4 prosent.

Nortura har fortsatt opplevd et fall i bruttomargin (-1,2 prosentpoeng). Fortsatt er forklaringen at omsetningsvekst i hovedsak finner sted innenfor områder med lavere marginer enn gjennomsnittet for konsernet.

Driftsresultat (EBIT) ble 546 millioner kroner, dvs. 109 millioner kroner høyere enn for 2015 (+25 prosent). Reduserte tilleggsytelser (pris til produsent), reduserte egne kostnader samt positiv utvikling for flere datterselskap er hovedforklaringene til resultatveksten. Norfersk har fortsatt å forbedre sine resultater, men fra et lavt nivå.

Brannen på fabrikken i Tønsberg på forsommeren 2016 førte til betydelige ekstra kostnader, samt tapte salgsinntekter knyttet til pølser og leverpostei. Pølseproduksjon ble hurtig reetablert, mens det tok lenger tid med egen produksjon av leverpostei. Forsikringsoppgjøret er ennå ikke avsluttet, men det er i resul-

tatregnskapet for 2016 lagt til grunn en dekning på 78 millioner kroner. I tillegg kommer erstatning knyttet til maskiner som er brannskadet med ca. 8 millioner kroner. Vurderingen er at oppgjøret som er lagt til grunn for regnskapet for 2016 reflekterer de antatte negative effekter. Dette innebærer at oppgjøret ikke er klassifisert som "poster av engangskaraktér". For 3. tertial isolert vil det imidlertid være et element av "periodefremmede poster" knyttet til oppgjøret på netto +55 millioner kroner.

I regnskapsåret 2016 er det påløpt netto engangseffekter som påvirker driftsresultatet positivt med til sammen 29 millioner kroner, mot 43 millioner kroner for 2015. Justert for endringer av engangskaraktér er veksten på 124 millioner kroner eller +31 prosent. Avvikling av den ytelsesbaserte pensjonsordningen i Nortura har ført til en inntektsføring på 34 millioner kroner. I tillegg ble det kostnadsført 6 millioner kroner knyttet til omstilling.

Netto finansposter viser -86 millioner kroner, mot -78 millioner kroner året før. I 2015 hadde Nortura en gevinst på 10 millioner kroner som følge av aksjer. 2016 har gitt noe høyere kostnader som følge av engangseffekt ved tilbakekjøp av obligasjonsgjeld. Gjennomsnittlig rentesats på innlån er redusert med ca. 0,20 prosent. Resultat fra tilknyttede selskaper var 2 millioner svakere enn året før.

Resultat før etterbetaling og skatt er på 461 millioner kroner mot 359 millioner kroner for 2015.

Sum eiendeler øker med 159 millioner kroner som i hovedsak kan forklares av investeringer, pensjonsmidler og økte kundefordringer.

Styrets forslag til disponering av resultatet gir en egenkapitalandel for konsernet på 33,5 prosent.

Markedsrisiko

Konsernet er utsatt for normal risiko som følge av konkurransesituasjonen i markedene vi opererer i. Over lang tid har markedet vært preget av lav, men stabil vekst i kjøttforbruket. Handelens satsning på egne merkevarer (EMV) har økt betydelig de senere år og forventes å ligge som en latent risiko også fremover.

Finansiell risiko

Konsernets virksomhet er utsatt for renterisiko, kredittisiko og i noen grad valutarisiko. Uønskede negative effekter på konsernets resultat, egenkapital og kontantstrøm unngås gjennom operasjonell overvåkning og styring av risikoen, samt ved å bruke finansielle sikringsinstrumenter innen fastsatte rammer.

Renterisiko

Nortura sin rentebærende gjeld er hovedsakelig knyttet opp mot flytende rente

(NIBOR) og er dermed eksponert for endringer i kortsiktige rentenivå. For å redusere denne risikoen er rentesikringspolicyen at ca. halvparten av rentebærende gjeld skal være sikret med fastrente. Ved årsskiftet var 1 250 millioner kroner knyttet til det langsiktige rentenivået gjennom rentebytteavtaler (swaps) med løpetid fra ett til 16 år, mens 200 millioner kroner var sikret ved en såkalt "rentekorridor" med maksimal- og minimumsrente som har gjenværende løpetid to og et halvt år. I tillegg har Nortura SA to lån på til sammen 157 millioner kroner, der ca. halvparten har rentebinding i to år og resten i seks år.

Likviditetsrisiko

Nortura finansierer normalt en del av sine løpende likviditetsbehov i sertifikatmarkedet og ved andre kortsiktige innlån. For å eliminere refinansieringsrisiko ved låneforfall, samt finansieringsbehov i utenlandsk valuta, er det etablert langsiktige komiterte bilaterale lånerammer hos anerkjente banker på til sammen 1 200 millioner kroner, hvorav mer enn 950 millioner kroner var uttrukket ved årsskiftet. Rammene vil kunne dekke aktuelle låneforfall samt eventuelle ekstraordinære likviditetsbehov som påregnelig vil kunne oppstå i et industriselskap med Nortura sin virksomhet og omfang. Nortura har tilgang til å låne fra fondet for kjøtt og fondet for egg til å finansiere lagerbeholdningene for markedsregulering.

Valutarisiko

Konsernet er eksponert mot valutasvingninger knyttet til investeringer i virksomhet i England, Danmark og Sverige, internasjonal handel, samt innkjøp med oppgjør i utenlandsk valuta. Konsernet benytter finansielle instrumenter, primært innlån i samme valuta for vesentlige balanseeksponeringer, og valutaterminer/ -opsjoner for eksponering mot kontantstrømeksponering, med formål å redusere valutarisikoen for konsernet.

mill kr	2016	2015	Endring
EBIT	546	437	109
Avvikling ytelsesordning pensjon	-34		-34
Uførepensjon endring		-58	58
Omstillingskostnader	6	15	-9
Justert EBIT	518	394	124

Kredittrisiko

Gjennom konsentrasjonen i dagligvarehandelen har Nortura etterhvert langt færre, men større debitorer i konsernets største markedsegment. Betalingsevnen vurderes som god, noe som har vært synliggjort gjennom svært små tap gjennom flere år. Risikoen er noe større i industrimarkedet og på tilgodehavender på omsetning (livdyr) til eiernes egen produksjon. I disse markedsegmentene er det mange små aktører, slik at risikoen samlet sett er beskjeden.

Nortura har garantiforpliktelser i forbindelse med driftskredittordningen i landbruket, hvor andel av innvilget kreditt ved utgangen av 2015 var på 828 millioner kroner.

Styrets forslag til disponering av årsresultat i Nortura SA

Styret vurderer det slik at årets resultat gir grunnlag for maksimal rente etter Samvirkeoven på andelskapital/individuell medlemskapital og avsetning av 80 millioner på individuelle medlemskapskonti i forhold til eiernes omsetning med Nortura SA i 2016. Det foreslås videre å utbetale 100 millioner kroner til etterbetaling. Resten av årsresultatet foreslås fordelt mellom overføring til etterbetalingsfond og annen egenkapital.

Renten på andelsinnskudd og medlemskapitalkonti settes til 3,84 prosent for 2016, som er det maksimale etter Samvirkeoven.

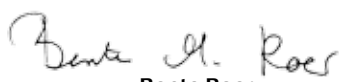
Disponering av årsresultatet i Nortura SA 2016

Årsresultat i Nortura SA	410 314 509 kr
Overføres til fond for vurderingsforskjeller	16 571 554 kr
Avsatt til rente på andelsinnskudd og medlemskapitalkonti	28 438 000 kr
Overføres til individuelle medlemskapitalkonti	80 000 000 kr
Etterbetaling medlemmer	100 000 000 kr
Skatteeffekt etterbetaling	-25 000 000 kr
Overføres til etterbetalingsfond	100 000 000 kr
Overføres til annen egenkapital	110 304 955 kr

Oslo, 15. februar 2017

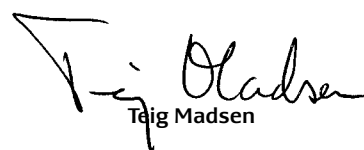
Sveinung Svebestad
Styreleder

Bente Roer

Oddveig Gikling-Bjørnå

Teig Madsen

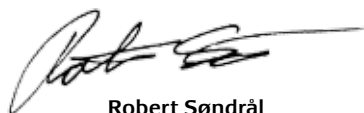
Tove Berit Berg

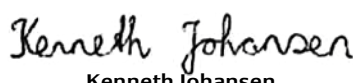
Per Heringstad
Nestleder

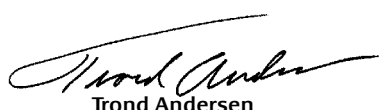
Inger Lise Aarrestad Rettedal

Robert Søndrål

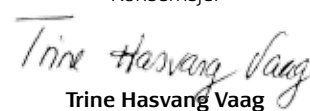
Kenneth Johansen

Trond Andersen

Arne Kristian Kolberg
Konsernsjef

Trine Hasvang Vaag

Johan Narum

Ken Ove Sletthaug

Viggo Sennesvik

Resultat

Tall i 1000 kr

	Note	Konsern 2016	Konsern 2015	Morselskap 2016	Morselskap 2015
Driftsinntekter					
Salgsinntekt	3, 21	20 565 203	19 575 995	16 744 679	15 998 230
Annen driftsinntekt	3, 19, 21	2 587 471	2 642 319	2 587 666	2 663 319
Sum driftsinntekter		23 152 674	22 218 314	19 332 344	18 661 549
Driftskostnader					
Varekostnad	4, 21	16 492 576	15 557 618	13 670 660	12 901 922
Personalkostnader	5, 7	3 578 686	3 571 008	3 142 328	3 168 037
Avskrivninger/hedskrivninger på varige driftsmidler	8	538 465	568 265	423 608	447 475
Avskrivninger/hedskrivninger av immaterielle eiendeler	9	36 499	38 112	2 000	2 000
Annen driftskostnad	2, 6, 21	1 960 381	2 045 959	1 723 556	1 825 719
Sum driftskostnader		22 606 607	21 780 962	18 962 151	18 345 153
Driftsresultat		546 067	437 352	370 193	316 396
Finansinntekter og finanskostnader					
Resultat fra investering i datterselskap				160 375	76 118
Resultat fra investering i tilknyttede selskap	12	41 202	42 896	40 068	40 694
Annen finansinntekt	2	48 994	55 606	103 189	63 286
Annen finanskostnad	2, 11	175 724	176 980	184 846	176 071
Netto finansposter		-85 529	-78 479	118 786	4 027
Ordinært resultat før skattekostnad		460 539	358 873	488 979	320 423
Skattekostnad	17	108 635	99 735	78 666	81 240
ÅRSRESULTAT		351 904	259 138	410 314	239 184
Minoritetens andel av årsresultatet		28 825	19 568		

Styret foreslår følgende disponering av årets resultat:

	Morselskap 2016	Morselskap 2015
Avkastning på andelskapital	28 438	26 428
Etterbetaling til medlemmer	100 000	
Skatteeffekt etterbetaling	-25 000	
Overføres til medlemskapitalkonto	80 000	80 000
Overføres til/fra fond for vurderingsforskjeller	16 571	15 085
Overføres etterbetalingsfond	100 000	110 000
Overføres til/fra annen egenkapital	110 305	7 670
Sum disponert	410 314	239 184

Balanse

Tall i 1000 kr

ANLEGGSMIDLER

	Note	Konsern 31.12.16	Konsern 01.01.16	Morselskap 31.12.16	Morselskap 01.01.16
Immaterielle eiendeler					
Utsatt skattefordel	17	289 711	337 848	209 087	256 330
Varemerker og lignenede rettigheter	9	230 350	73 390	230 350	73 390
Goodwill	9	204 480	242 094	0	0
Sum immaterielle eiendeler		724 541	653 333	439 438	329 720
Varige driftsmidler					
Bygninger, tomt og annen fast eiendom	8	2 634 281	2 581 494	2 040 516	1 974 167
Maskiner og anlegg	8	682 774	714 617	498 715	530 385
Driftsløsøre, inventar o.l.	8	533 842	557 375	489 475	508 688
Sum varige driftsmidler		3 850 897	3 853 486	3 028 706	3 013 241
Finansielle anleggsmidler					
Investeringer i datterselskap	11	0	0	826 912	850 905
Lån til foretak i samme konsern	11, 14	0	0	456 429	436 347
Investeringer i tilknyttede selskap	12	254 897	215 167	244 836	206 279
Lån til tilknyttet selskap	14	7 500	7 500	7 500	7 500
Investeringer i aksjer og andeler	13, 21	115 872	73 536	115 815	73 494
Pensjonsmidler	7	241 536	69 082	239 963	68 191
Andre langsiktige fordringer	14	50 136	44 650	40 985	41 703
Sum finansielle anleggsmidler		669 941	409 935	1 932 439	1 684 420
Sum anleggsmidler		5 245 378	4 916 754	5 400 583	5 027 381
OMLØPSMIDLER					
Varebeholdning					
Varebeholdning	4	2 110 011	2 153 740	1 805 181	1 749 006
Sum varebeholdning		2 110 011	2 153 740	1 805 181	1 749 006
Kortsiktige fordringer					
Kundefordringer	14	1 051 461	889 536	676 955	531 074
Andre kortsiktige fordringer	14, 20	233 134	253 493	270 940	297 600
Sum kortsiktige fordringer		1 284 595	1 143 029	947 896	828 675
Kontanter og bankinnskudd					
Kontanter og bankinnskudd	16	564 735	837 624	469 465	674 937
Sum kontanter og bankinnskudd		564 735	837 624	469 465	674 937
Sum omløpsmidler		3 959 341	4 134 393	3 222 542	3 252 618
SUM EIENDELER		9 204 720	9 051 147	8 623 124	8 279 998

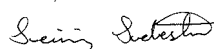
Balanse

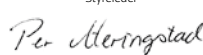
Tall i 1000 kr

EGENKAPITAL

	Note	Konsern 31.12.16	Konsern 01.01.16	Morselskap 31.12.16	Morselskap 01.01.16
Innskutt egenkapital					
Obligatorisk andelskapital	18	225 444	222 648	225 444	222 648
Frivillig andelskapital	18	264	240	264	240
Sum innskutt egenkapital		225 708	222 888	225 708	222 888
Opptjent egenkapital					
Annen egenkapital	18	0	0	1 892 279	1 800 819
Konsernets fond	18	1 984 429	1 986 026	0	0
Fond for vurderingsforskjeller	18	0	0	116 553	99 982
Medlemskapitalkonto	18	528 361	519 474	528 361	519 474
Etterbetalingsfond	18	210 000	110 000	210 000	110 000
Minoritetsinteresser	18	132 564	146 432	0	0
Sum opptjent egenkapital		2 855 354	2 761 932	2 747 193	2 530 275
Sum egenkapital		3 081 062	2 984 820	2 972 901	2 753 163
LANGSIKTIG GJELD					
Avsetning for forpliktelser					
Pensjonsforpliktelser	7	51 333	47 277	51 333	45 148
Langsiktige finansielle forpliktelser	8, 15, 16	727	0	0	0
Avsetning for forpliktelser	10	126 700	158 240	126 700	158 240
Forpliktelse ved utsatt skatt	17	28 596	31 342	0	0
Sum avsetning for forpliktelser		207 356	236 859	178 033	203 388
Annen langsiktig gjeld					
Gjeld til kredittinstitusjoner	14, 15, 16	1 069 732	1 188 887	1 049 932	1 167 772
Obligasjonslån	16	1 988 000	2 000 000	1 988 000	2 000 000
Annen langsiktig gjeld	14, 16	52 797	91 141	32 793	88 915
Sum annen langsiktig gjeld		3 110 529	3 280 028	3 070 726	3 256 687
Sum langsiktig gjeld		3 317 885	3 516 887	3 248 758	3 460 075
KORTSIKTIG GJELD					
Gjeld til kredittinstitusjoner		194 916	44 614	169 500	0
Leverandørgjeld	14	1 021 683	1 024 976	842 365	792 159
Betalbar skatt	17	33 823	54 345	6 996	30 568
Skyldig offentlige avgifter	15	257 690	212 641	229 838	189 845
Annen kortsiktig gjeld	14, 16, 20	1 297 660	1 212 862	1 152 766	1 054 189
Sum kortsiktig gjeld		2 805 772	2 549 439	2 401 465	2 066 761
SUM GJELD OG EGENKAPITAL		9 204 720	9 051 147	8 623 124	8 279 998

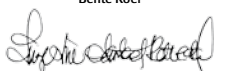
Oslo, 15. februar 2017

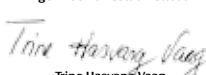

Svein Svebestad
Styreleder

Per Heringstad
Nestleder

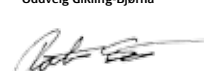

Arne Kristian Kolberg
Konsernsjef

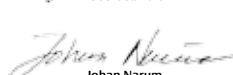

Bente Roer

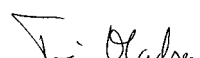

Inger Lise Aarrestad Rettedal

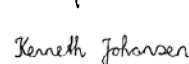

Trine Hasvang Vaag

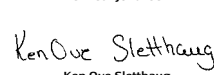

Oddveig Gikling-Bjørna

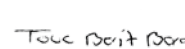

Robert Søndrål

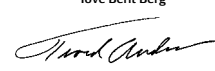

Johan Narum

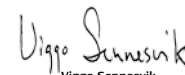

Torg Madsen

Kenneth Johansen

Ken Ove Sletthaug

Tove Berit Berg

Trond Andersen

Viggo Sennesvik

Kontantstrøm

Tall i 1000 kr

Kontantstrømmer fra operasjonelle aktiviteter	Konsern 2016	Konsern 2015	Morselskap 2016	Morselskap 2015
Resultat før skattekostnad	460 539	358 873	488 979	320 423
- Periodens betalte skatter	-54 345	-48 594	-23 354	-27 852
-/+ Gevinst og tap på anleggsmidler	-646	-474	-566	-151
+ Avskrivninger og nedskrivninger	574 964	606 377	425 608	449 475
+/- Endring i varelager	43 729	-202 796	-56 174	-188 770
+/- Endring i kundefordringer	-161 925	233 021	-145 881	241 927
+/- Endring i leverandørgjeld	-3 293	-65 368	50 207	-101 617
+/- Resultat ved bruk av egenkapitalmetoden	-41 202	-42 896	-40 068	-40 694
+/- Endring i andre tidsavgrensningsposter	-339 617	-325 334	-208 786	-336 661
= Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter	478 204	512 810	489 965	316 081
Kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter				
+ Innbetalinger ved salg av varige driftsmidler	1 413	820	1 333	345
- Utbetalinger ved kjøp av varige driftsmidler	-691 078	-491 042	-580 953	-430 065
+/- Endring i langsiktige fordringer	-5 486	16 601	-19 363	73 174
+ Innbetalinger ved andre investeringer og utbytte	40 186	36 160	29 206	35 131
- Utbetalinger ved kjøp av andre investeringer	-64 928	-52 167	-64 928	-53 167
= Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter	-719 893	-489 628	-634 706	-374 582
Kontantstrømmer fra finansieringsaktiviteter				
+ Innbetalinger ved opptak av ny langsiktig gjeld	20 000	0	0	0
- Utbetalinger ved nedbetaling av langsiktig gjeld	-176 772	-86 377	-205 501	-78 658
+/- Netto inn-/utbetalinger av obligasjonslån	-12 000	275 000	-12 000	275 000
+/- Netto endring i kortsiktig gjeld til kredittinstitusjoner	150 302	-399	169 500	0
+/- Inn / utbetalinger av egenkapital	-12 729	-1 913	-12 729	-1 913
= Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter	-31 199	186 311	-60 731	194 429
= Netto endring i kontanter og bankinnskudd	-272 889	209 493	-205 472	135 928
+ Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens begynnelse	837 624	628 131	670 051	534 123
+ Likvider ved fusjon/oppkjøp			4 886	
= Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens slutt	564 735	837 624	469 465	670 051

Note 1: Regnskapsprinsipper

Årsregnskapet er satt opp i samsvar med regnskapsloven og god regnskapsskikk i Norge.

Konsolidering

Konsernregnskapet presenterer samlet økonomisk stilling, resultat av årets virksomhet og kontantstrømmer for morselskapet, Nortura SA, og datterselskapene. Datterselskap omfatter de selskap hvor Nortura SA direkte eller indirekte har bestemmende innflytelse. Bestemmende innflytelse anses, i utgangspunktet, å foreligge når en direkte eller indirekte eier mer enn 50 % av den stemmeberettigede kapital. Det anvendes enhetlige regnskapsprinsipper for alle selskap som inngår i konsernet. Alle transaksjoner mellom konsernselskapene, mellomværende og urealiserte konserngevinster elimineres i konsernregnskapet.

Eierandeler i datterselskap innarbeides i konsernregnskapet etter oppkjøpsmetoden. Forskjellen mellom kostpris for eierandelene og bokført verdi av netto eiendeler på oppkjøpstidspunktet analyseres og henføres til de enkelte balanseposter i henhold til virkelig verdi. Kostpris som overstiger virkelig verdi av netto identifiserbare eiendeler, aktiveres som goodwill og avskrives i resultatregnskapet i takt med de underliggende forhold for forventet økonomisk levetid. Ved oppkjøp anvendes nominell skattesats ved beregning av utsatt skatt på merverdi eksklusiv goodwill. Ved trinnvise kjøp utgjør anskaffelseskost summen av virkelig verdi av tidligere eierandeler på oppkjøpstidspunktet og anskaffelseskost på siste kjøp. Dersom tidligere eierandeler har økt i verdi, føres verdiendringen mot opptjent egenkapital i konsernregnskapet. Er verdiendringen negativ, resultatføres denne som nedskrivning. Minoritetsinteresser inngår i konsernets egenkapital.

Tilknyttede selskap er selskap der konsernet har betydelig innflytelse, men ikke kontroll, og hvor andelen er av langsiktig strategisk karakter. Betydelig innflytelse foreligger normalt der konsernet har en eierandel på mellom 20 % og 50 %. Tilknyttede selskap innarbeides etter egenkapitalmetoden i konsernregnskapet. Konsernets andel av resultatet fra tilknyttede selskap er basert på resultat etter skatt i det tilknyttede selskapet med fradrag for eventuelle avskrivninger på merverdier som skyldes at kostpris på eierandelene var høyere enn den ervervede andel av bokført egenkapital. I resultatregnskapet er andel av resultatet i tilknyttet selskap vist under finansposter. I balansen vises eierandeler i tilknyttede selskap under anleggsmidler. Andel av underskudd i tilknyttede selskap resultatføres ikke hvis dette medfører at balanseført verdi av investeringen blir negativ, med mindre konsernet har påtatt seg en forpliktelse eller avgitt garanti for det tilknyttede selskapet.

Ved innarbeidelse av investeringer i datterselskap og tilknyttede selskap hvor årsregnskapene er utarbeidet i utenlandsk valuta, omregnes balanseposter til norske kroner ved å benytte balansedagens kurs. Resultatposter omregnes til norske kroner ved å benytte gjennomsnittskurs for regnskapsåret. Omregningsdifferansen som oppstår ved at selskapets inngående egenkapital og årets resultat er omregnet til annen kurs enn utgående egenkapital, føres som korreksjon til konsernets egenkapital. Dette omfatter også kursgevinster eller – tap som oppstår på transaksjoner som anses som valutaskjering av en nettoinvestering i et utenlandsk selskap.

Driftsinntekter og andre inntekter

Inntekt fra salg av varer resultatføres når levering har funnet sted og det vesentligste av risiko og avkastning er overført. Tjenester inntektsføres i takt med utførelsen.

Driftskostnader

Kostnader resultatføres i samme periode som tilhørende inntekt.

Særlige poster

Særlige poster er vesentlige poster som er uvanlige og/eller uregelmessige. Slike poster spesifiseres på egen linje, og grunnlaget for presentasjon på egen linje opplyses om i en note.

Hovedregel for klassifisering av eiendeler og gjeld

Eiendeler bestemt til varig eie eller bruk klassifiseres som anleggsmidler. Fordringer som skal tilbakebetales innen ett år, samt andre eiendeler som knytter seg til varekretsløpet, klassifiseres som omløpsmidler. Ved klassifisering av kortsiktig og langsiktig gjeld er tilsvarende kriterier lagt til grunn. Omløpsmidler vurderes til laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi. Anleggsmidler vurderes til anskaffelseskost fratrukket av- og nedskrivninger. Langsiktig gjeld og kortsiktig gjeld er vurdert til pålydende beløp.

Immaterielle eiendeler

Goodwill (Badwill) er forskjellen mellom anskaffelseskost ved kjøp av virksomhet og virkelig verdi av konsernets andel av netto identifiserbare eiendeler i virksomheten på oppkjøpstidspunktet. Goodwill ved oppkjøp av datterselskap er klassifisert som immateriell eiendel. Goodwill ved kjøp av andel i tilknyttet selskap inngår i balanseført verdi på investeringer i tilknyttet selskap. Goodwill testes årlig for verdifall og balanseføres til anskaffelseskost med fradrag for akkumulerte av- og nedskrivninger. Avskrivninger for goodwill er fem år med mindre lengre levetid er særskilt begrunnet.

Anleggsmidler

Varige driftsmidler

Investeringer i produksjonsanlegg og andre varige driftsmidler måles til anskaffelseskost fratrukket akkumulerte av- og nedskrivninger. Anskaffelseskost for varige driftsmidler med begrenset økonomisk levetid avskrives lineært over den økonomiske levetiden. Renter som knytter seg til anleggssperioden for betydelige varige driftsmidler under oppføring balanseføres som en del av kostprisen. Kostnader forbundet med normalt vedlikehold og reparasjoner blir løpende kostnadsført. Kostnader ved større utskiftninger og fornyelser som øker driftsmidlenes levetid vesentlig, aktiveres og avskrives i takt med driftsmiddelet. Dersom gjenvinnbart beløp av driftsmiddelet er lavere enn balanseført verdi og verdifallet forventes ikke å være forbigående, foretas nedskrivning til gjenvinnbart beløp. Gjenvinnbart beløp er det høyeste av netto salgsverdi og verdi i bruk. Verdi i bruk er nåverdien av de framtidige kontantstrømmene som eiendelen forventes å generere.

Leieavtaler

Leieavtaler vurderes som finansiell eller operasjonell leie etter en konkret vurdering av den enkelte avtale. Eiendeler som leies på betingelser som i det vesentlige overfører økonomisk risiko og kontroll til selskapet (finansiell leie), balanseføres som varige driftsmidler og tilhørende leieforpliktelser medtas i balanseposten avsetning for forpliktelse til nåverdien av leiebetalingene. Driftsmiddelet avskrives planmessig, og forpliktelsen reduseres med betalt leie etter fradrag for beregnet rentekostnad.

Aksjer og andeler i tilknyttet selskap og datterselskap

Investeringer i datterselskap vurderes etter kostmetoden, og tilknyttet selskap vurderes etter egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet. Investeringene vurderes til anskaffelseskost fratrukket eventuelle nedskrivninger. Nedskrivning til virkelig verdi gjennomføres dersom verdifallet ikke er forbigående. Mottatt utbytte og konsernbidrag fra datterselskapene som representerer avkastning i eiertiden, inntektsføres som annen finansinntekt. Konsernbidrag og utbytte fra datterselskap regnskapsføres det samme året som datterselskapet avsetter beløpet.

Andre aksjer og andeler klassifisert som anleggsmidler

Investeringer i anleggsaksjer og andeler hvor selskapet ikke har betydelig innflytelse, balanseføres til anskaffelseskost. Investeringene nedskrives til virkelig verdi ved verdifall som forventes ikke å være forbigående. Mottatt utbytte fra selskapene som representerer avkastning i eiertiden, inntektsføres som annen finansinntekt.

Langsiktige fordringer

Langsiktige fordringer oppføres til pålydende etter fradrag for forventet tap. Avsetning til tap gjøres på grunnlag av individuelle vurderinger. Renteinntekter regnskapsføres når de er opptjent.

Omløpsmidler

Varer

Beholdninger av varer vurderes til det laveste av kostpris etter "først inn - først ut"-prinsippet og virkelig verdi. Kostpris for tilvirkede varer er direkte materialer, direkte lønn samt andel av indirekte tilvirkningskostnader, mens kostpris for innkjøpte varer er anskaffelseskost. Årets varekostnad består av kostpris solgte varer med tillegg av eventuell nedskrivning i samsvar med god regnskapsskikk pr. årsslutt. Virkelige verdier er estimert salgpris fratrukket estimerte utgifter til ferdigstilling, salg og distribusjon.

Fordringer

Kundefordringer og andre fordringer oppføres til pålydende etter fradrag for forventede tap. Avsetning til tap gjøres på grunnlag av individuelle vurderinger av de enkelte fordringene.

Obligasjoner og plasseringer i pengemarkedspapirer

Markedsbaserte finansielle instrumenter, herunder aksjer og obligasjoner, som inngår i en handelsportefølje vurderes til virkelig verdi på balansedagen. Andre kortsiktige investeringer vurderes til det laveste av gjennomsnittlig anskaffelseskost og virkelig verdi på balansedagen.

Bankinnskudd og kontanter

Regnskapslinjen bankinnskudd og kontanter inkluderer både kontanter og bankinnskudd.

Pensjonsordninger

Selskapet har både innskuddsbaserte og ytelsesbaserte pensjonsordninger for sine ansatte. Den innskuddsbaserte pensjonsordningen er en ordning hvor Nortura SA betaler faste innskudd til et fond som forvaltes av selskapets pensjonspartner, og hvor det ikke foreligger noen juridiske forpliktelser til å betale ytterligere innskudd.

Note 1 fortsettelse: Regnskapsprinsipper

Den ytelsesbaserte pensjonsordningen opphørte fra 31.12.2016 og det ble utstedt fripolise for de rettigheter den enkelte hadde opptjent. Fripolisene forvaltes i Nortura Konsernpensjonskasse. For de personer som det i henhold til regelverk ikke kan flyttes fra en ytelsesbasert pensjonsordningen til en innskuddsbasert pensjonsordning i Nortura SA, Norilia AS, Norsk Hundefor AS, Matiq AS og Norfersk AS pr 31.12.2016 inngår samlet i Nortura SA sin pensjonsforpliktelse.

Den ytelsesbaserte pensjonsordningen er en ordning som gir de ansatte kontraktsmessige rettigheter til fremtidige pensjonsytelser. Pensjonsforpliktelsen beregnes basert på en opptjening og benytter forutsetninger om antall opptjeningsår, diskonteringsrente, fremtidig avkastning på pensjonsmidler, fremtidig regulering av lønn, pensjoner og ytelser fra folketrygden, samt aktuarielle forutsetninger for dødelighet, frivillig avgang med mer.

Netto pensjonsforpliktelse består av brutto pensjonsforpliktelse fratrukket virkelig verdi av pensjonsmidler. Netto pensjonsforpliktelse på underfinansierte ordninger balanseføres som langsiktige finansielle forpliktelser, mens netto pensjonsmidler på overfinansierte ordninger balanseføres som finansielle anleggsmidler dersom der er sannsynlig at overfinansieringen kan utnyttes. Arbeidsgiveravgift inkluderes i tallene for faktisk underfinansierte ordninger. Endringer i forpliktelser som skyldes endringer i pensjonsplanen, kostnadsføres umiddelbart dersom planendringer er ubetingede på tidspunkt for endring. Selskapet presenterer netto pensjonsforpliktelse, inkludert estimatavvik. Effekten av endring i forpliktelser knyttet til endring i forutsetninger (estimatavvik) føres direkte mot egenkapitalen i henhold til IAS 19.

Netto pensjonskostnad, som er brutto pensjonskostnad fratrukket estimert avkastning på pensjonsmidlene og endringer i pensjonsplaner, klassifiseres som ordinær driftskostnad og er presentert sammen med lønn og andre ytelser under personalkostnader i resultatregnskapet. Innskuddsplaner periodiseres etter sammenstillingsprinsippet. Årets innskudd til innskuddsbaserte pensjonsordninger kostnadsføres når de påløper.

Skatter

Skattekostnaden sammenstilles med regnskapsmessig resultat før skatt. Skatt knyttet til egenkapitaltransaksjoner føres mot egenkapitalen. Skattekostnaden består av betalbar skatt (skatt på årets direkte skattepliktige inntekt) korrigert for feil i tidligere års beregninger, endring i netto utsatt skatt, samt formuesskatt. Utsatt skatt og utsatt skattefordel presenteres netto i balansen for skatteposisjoner knyttet til selskap som inngår i skattekonsernet. Utsatt skatt beregnes på bakgrunn av midlertidige forskjeller mellom regnskapsmessige og skattemessige verdier ved utgangen av regnskapsåret. Ved beregningen benyttes nominell skattesats. Positive og negative forskjeller vurderes mot hverandre innenfor samme tidsintervall. Utsatt skattefordel oppstår dersom en har midlertidige forskjeller som gir opphav til skattemessige fradrag i fremtiden. Utsatt skattefordel balanseføres når det er sannsynlig at denne kan utnyttes i framtidige år.

Valuta

Transaksjoner i utenlandsk valuta omregnes til valutakurs på transaksjonstidspunktet. Pengeposter i utenlandsk valuta, som ikke inngår i sikringsforhold, vurderes til dagskurs og eventuelle urealiserte og realiserte gevinster eller tap resultatføres under finansposter. Resultatførte valutavirkninger på gjeld som sikrer netto investeringer i utenlandske datterselskap reverseres i konsernselskapet og føres mot omregningsdifferanse under egenkapitalen.

Finansielle instrumenter

Nortura benytter finansielle sikringsinstrumenter for å redusere effekten av svingningene i valutakurser og markedsrenter (NIBOR). Sikringsinstrumentene balanseføres ikke. Endring i beregnet markedsverdi for sikringshandler myntet på regnskapsperioder senere enn balansedato resultatføres først i den aktuelle regnskapsperiode.

Bruk av estimater og informasjon om betydelige estimater

De beskrevne regnskapsprinsippene innebærer at ledelsen i Nortura SA har anvendt estimater og forutsetninger som påvirker poster i resultat og balanse. Estimatenes baseres på erfaring og en vurdering av underliggende faktorer. Framtidige hendelser og endringer i rammebetingelser kan medføre at estimater og forutsetninger må endres. Endringer i regnskapsmessige estimater resultatføres i den periode estimatene endres, med mindre utsatt resultatføring følger av god regnskapsskikk. Vurderinger, estimater

og forutsetninger som har vesentlig effekt for regnskapet oppsummeres nedenfor.

Avskrivninger

Avskrivninger av varige driftsmidler og immaterielle eiendeler er basert på antatt levetid for disse. Endrede markedsforhold og framtidige investeringsbeslutninger vil påvirke eksisterende produksjonskapasitet og forventet brukstid. Dette kan gi grunnlag for endrede avskrivningsprofiler og vil påvirke framtidige resultater.

Nedskrivninger

Nortura SA har betydelige investeringer i varige driftsmidler, immaterielle eiendeler inkludert goodwill, tilknyttede selskaper og datterselskap. Disse anleggsmidlene testes for nedskrivninger når det foreligger indikatorer på mulig verdifall. Slike indikatorer kan være endringer i markedspriser, avtalestrukturer, negative hendelser eller andre driftsforhold. Ved beregning av gjenvinnbart beløp må det gjøres en rekke estimater vedrørende framtidige kontantstrømmer der prisbaner, salgsvolum og levetid er blant de viktigste faktorene.

Pensjoner

Beregning av virkelig verdi av pensjonsforpliktelser er basert på flere økonomiske og demografiske forutsetninger. Enhver endring i de anvendte forutsetninger påvirker den beregnede forpliktelsen. Det henvises til note for en nærmere beskrivelse av hvilke forutsetninger som er lagt til grunn.

Utsatt skattefordel

Utsatt skattefordel balanseføres bare i den grad det er sannsynlig at det vil være framtidig skattepliktig overskudd som er stort nok til å nyttiggjøre seg skattefordelen enten ved at enheten har vist overskudd nylig eller ved at det er identifisert eiendeler med merverdier.

Avsetninger

For enkelte resultatposter i regnskapet avsettes det for forventende framtidige kostnader basert på estimater og informasjon som er tilgjengelig på tidspunkt for regnskapsavleggelse. Disse avsetningene kan avvike fra faktisk framtidig kostnad. Avsetninger knytter seg eksempelvis til omstillingskostnader, tap på kundefordringer, ukurans på varer og betingede tap som er sannsynlige og kvantifiserbare, herunder omtvistede forhold og rettsaker.

Tilskudd

Tilskudd er presentert etter bruttometoden for det som gjelder virksomhetens drift. Tilskudd som gjelder virksomhetens drift er presentert som andre inntekter i regnskapet. Tilskuddet er bokført i samme periode som tilsvarende kostnader/investeringer. Skattefunn bokføres etter endelig mottak av skatteoppgjør. Se nærmere omtale av tilskudd under note 19.

Kontantstrømpoppstilling

Kontantstrømpoppstillingen utarbeides etter den indirekte metoden. Kontanter og kontantekvivalenter omfatter kontanter og bankinnskudd.

Fusjon

Jæren Eiendomsinvest AS (org.nr. 990 653 410), Noridane Holding AS (org.nr. 997 731 255), Matprat AS (org.nr. 996 326 071), Nortura Hærland Eiendom AS (org.nr. 985 513 570) og Nortura K-Eiendom AS (org.nr. 816 710 022) ble i 2016 fusjonert med Nortura SA som overtakende selskap og med regnskapsmessig virkning fra 01.01.2016. Fusjonene er gjennomført som regnskapsmessig og skattemessig kontinuitet. Virksomhet, eiendeler, rettigheter og forpliktelser er overført som helhet fra det overdragende selskap til Nortura SA, uten vederlag. Sammenligningstall for 2015 er ikke omarbeidet for resultatposter, men proformatall fremgår under her. Balanse er omarbeidet.

Prinsippendringer

Konsernet har i 2016 endret regnskapsprinsipp knyttet til lastbærerne. Endringen består i at lastbærere som ble klassifisert som varelager nå inngår i Varige driftsmidler og posten Driftsløsøre. Datterselskap presenterer egen beholdning av lastbærere som Andre kortsiktige fordringer. Effekten av prinsippendringen fremkommer i note 4 Varebeholdning og inngår i note 8 Varige driftsmidler.

I henhold til Regnskapslovens § 7-3, jamfør § 6-6 har selskapet utarbeidet prinsippendringen retrospektivt, og sammenligningstallene har blitt endret tilsvarende.

Note 1 fortsettelse: Regnskapsprinsipper

Oversikt over regnskapseffekt av prinsippendring og fusjon

OVERSIKT ENDRING I BALANSE	MORSELSKAP			KONSERN		
	Avlagt 2015-regnskap	Effekt prinsipp-endring	Omarbeidet 2015	Avlagt 2015-regnskap	Effekt prinsipp-endring	Omarbeidet 2015
Utsatt skattefordel	256 237	93	256 330			
Bygninger, tomt og annen fast eiendom	1 893 674	80 493	1 974 167			
Driftsløsøre, inventar o.l.	224 117	284 571	508 688	272 803	284 571	557 375
Investeringer i datterselskap	863 858	-12 953	850 905			
Lån til foretak i samme konsern	510 977	-74 630	436 347			
Varelagerbeholdning	2 033 577	-284 571	1 749 006	2 443 267	-289 527	2 153 740
Kundefordringer	526 195	4 879	531 074			
Andre kortsiktige fordringer	298 052	-452	297 600	248 537	4 956	253 493
Kontanter og bankinnskudd	670 051	4 886	674 937			
Annen egenkapital	1 798 745	2 074	1 800 819			
Betalbar skatt	30 474	94	30 568			
Skyldige offentlige avgifter	189 230	615	189 845			
Annen kortsiktig gjeld	1 054 655	-466	1 054 189			
OVERSIKT ENDRING I RESULTATREGNSKAP 2015						
Avskrivninger/hedskrivninger på varige driftsmidler	401 109	46 366	447 475	521 899	46 366	568 265
Annen driftskostnad	1 872 084	-46 366	1 825 719	2 092 325	-46 366	2 045 959

Proformainformasjon

I 2016 er det gjennomført fusjon mellom Nortura SA og selskapene; Jæren Eiendomsinvest AS (org.nr. 990 653 410), Noridane Holding AS (org.nr. 997 731 255), Matprat AS (org.nr. 996 326 071), Nortura Hærland Eiendom AS (org.nr. 985 513 570) og Nortura K-Eiendom AS (org.nr. 816 710 022). Disse ble i 2016 fusjonert med Nortura SA som overtakende selskap og med regnskapsmessig virkning fra 01.01.2016. Resultat for Nortura SA, med sammenligningbare tall for 2015.

RESULTAT	2016	Proformatall for 2015
Sum driftsinntekter	19 332 344	18 661 437
Sum driftskostnader	18 962 151	18 336 829
Driftsresultat	370 193	324 608
Netto finansposter	118 786	970
Ordinært resultat før etterbetaling og skattekostnad	488 979	325 578

Note 2: Sammenslåtte poster

Annen finansinntekt	Konsern 2016	Konsern 2015	Morselskap 2016	Morselskap 2015
Renteinntekter fra foretak i samme konsern			15 987	18 753
Annen renteinntekt	30 953	31 764	30 153	29 141
Annen finansinntekt	1 361	10 597	10 456	10 558
Valutagevinst	16 681	13 244	46 593	4 834
Sum finansinntekt	48 994	55 606	103 189	63 286
Annen finanskostnad	Konsern 2016	Konsern 2015	Morselskap 2016	Morselskap 2015
Annen rentekostnad	153 753	151 543	148 056	145 506
Annen finanskostnad	780	4 142	616	1 387
Valutatap	21 190	21 296	16 457	29 178
Nedskrivning av finansielle omløpsmidler og anleggsmidler	0	0	19 717	0
Sum finanskostnad	175 724	176 980	184 846	176 071
Andre driftskostnader	Konsern 2016	Konsern 2015	Morselskap 2016	Morselskap 2015
Reperasjon og vedlikehold	320 548	315 701	250 074	255 696
Energikostnader	218 420	199 231	144 477	133 107
Transportkostnader	320 961	325 666	243 336	251 229
Andre driftskostnader	1 100 452	1 251 726	893 132	1 008 022
Andre driftskostnader konsernselskap			192 536	224 030
Sum andre driftskostnader	1 960 381	2 092 325	1 723 556	1 872 084

Note 3: Spesifisering av inntekter

Salgsinntekter	Konsern 2016	Konsern 2015	Morselskap 2016	Morselskap 2015
Dagligvare, storhusholdning, KBS og industrisalg	16 053 081	15 191 201	13 934 678	13 317 311
Eksport	475 801	440 164	9 756	20 313
Internasjonal handel	1 670 770	1 709 073		
Øvrige områder	2 365 551	2 235 557	1 599 704	1 505 180
Salg til datterselskaper			1 200 540	1 155 426
Sum salgsinntekter	20 565 203	19 575 995	16 744 679	15 998 230

Forklaring:

Dagligvare, storhusholdning og KBS: Omfatter dagligvare kjeder, hotell, bensinstasjoner, kiosker o.l

Industrisalg: Omfatter andre kjøttbedrifter i Norge

Internasjonal handel: Salg mellom andre land enn Norge

Markedsregulering: Salg av reguleringsvare

Øvrige områder: Omfatter andre omsetningsledd, salg til medlemmer, ansatte og omsetningsavgiften m.v. jf note 20

Annen driftsinntekt	Konsern 2016	Konsern 2015	Morselskap 2016	Morselskap 2015
Gevinst ved salg av anleggsmidler	646	474	566	151
Tilskudd jf note 19	21 999	18 032	11 336	9 138
Andre driftsinntekter	2 564 826	2 623 813	2 542 306	2 607 343
Driftsinntekter til datterselskaper			33 458	46 687
Sum annen driftsinntekt	2 587 471	2 642 319	2 587 666	2 663 319

Andre inntekter omfatter blant annet slakteinntekter i Nortura SA

Note 4: Spesifisering av varebeholdning

Varebeholdning	Konsern 31.12.2016	Konsern 01.01.2016	Morselskap 31.12.2016	Morselskap 01.01.2016
Råvarer	1 503 402	1 642 616	1 266 236	1 338 501
Varer under tilvirkning og ferdigvarer	396 486	405 724	328 820	305 106
Markedsreguleringslager	210 124	105 400	210 124	105 400
Sum varebeholdning	2 110 011	2 153 740	1 805 181	1 749 006

Som følge av prinsippendring, er Lastbærere flyttet til Varige driftsmidler i posten Driftsløsøre

Note 5: Personalkostnader

Personalkostnader	Konsern 2016	Konsern 2015	Morselskap 2016	Morselskap 2015
Lønninger	2 688 827	2 722 180	2 331 810	2 393 801
Arbeidsgiveravgift	347 377	349 541	303 835	310 539
Pensjonskostnader jfr. note 7	172 039	155 779	163 705	136 842
Innleid arbeidshjelp	247 616	230 538	239 237	223 158
Andre ytelser	122 826	112 970	103 741	103 698
Sum personalkostnader	3 578 686	3 571 008	3 142 328	3 168 037
Antall utførte årsverk	5 179	5 353	4 527	4 736
Honorar og lønn til styret, årsmøte, kontrollkomite og konsernsjef			2016	2015
Honorarer til styret, råd og utvalg			4 799	4 509
Lønn til konsernsjef			2 963	2 871
Innbetalt pensjonspremie for konsernsjef			243	221
Fri bil og andre godtgjørelser til konsernsjef			190	184
Sum honorarer og lønn til styret, årsmøte, kontrollkomite og konsernsjef			8 194	7 785
Avsetning for pensjons- og andre forpliktelser akkumulert pr 31.12:			2016	2015
Konsernsjef			3 242	2 076
Andre i konsernledelsen			7 817	18 621

Avtaleforhold vedrørende konsernsjefen:

Det er en gjensidig oppsigelsestid på 6 mnd. Dersom konsernet velger å bringe arbeidsforholdet til opphør, beholder konsernsjef sin lønn og sosiale ytelser i 12 måneder. Pensjonsordningen er innskuddsbasert foretakspensjon med pensjonsinnskudd som utgjør 6,5% av lønn mellom 1G og 7,1G og 18,5% av lønn mellom 7,1G og 12G samt topplerpensjon som gir pensjonsinnskudd på 46,25% av lønn mellom 12G og 20G.

Avtaleforhold vedrørende den øvrige konsernledelsen:

Konsernledelsen består foruten konsernsjef Arne Kristian Kolberg av følgende personer: Hans Thorn Wittusen, Harald Ullevoldsæter, Lisbeth Svendsen, Mads Bendixby, Robert Bekkhus og Torleif Bjella. Dersom konsernet velger å bringe arbeidsforholdet til opphør, beholder konserndirektørene sin lønn og sosiale ytelser i 12 måneder.

	Lønn	Fordel fri bil	Annet	Innbet. Pensjonspremie	Pensjonsforpliktelse	Bilordning
Hans Thorn Wittusen	1 995	173	21	259	1 565	Fri bil
Harald Ullevoldsæter	2 056	159	21	134	1 206	Fri bil
Lisbeth Svendsen	1 859	171	22	290	1 485	Fri bil
Mads Bendixby	1 824	144	21	117	683	Fri bil
Robert Bekkhus	1 831	157	15	111	816	Fri bil
Torleif Bjella	1 778	192	16	323	2 063	Fri bil
Sum	11 343	996	116	1 234	7 817	

Note 5 fortsettelse: Personalkostnader

	Pensjon opp til 12G	Pensjon opp til 20G
Arne Kr. Kolberg	Foretakspensjon	Topplederpensjon
Hans Thorn Wittusen	Foretakspensjon	Topplederpensjon
Harald Ullevoldsæter	Foretakspensjon	Topplederpensjon
Lisbeth Svendsen	Foretakspensjon	Topplederpensjon
Mads Bendixby	Foretakspensjon	Topplederpensjon
Robert Bekkhus	Foretakspensjon	Topplederpensjon
Torleif Bjella	Foretakspensjon	Topplederpensjon

Foretakspensjon: Fra 01.01.2017 er foretakspensjonen innskuddsbasert med pensjonsinnskudd som utgjør 6,5% av lønn mellom 1G og 7,1G, og 18,5% av lønn mellom 7,1G og 12G.

Topplederpensjon: Opptjente rettigheter på gammel topplederpensjon som opphørte 31.12.2016 inngår som startsaldo på ny innskuddsordning. Innskuddsordningen utgjør pensjonsinnskudd på 46,25 % av lønn mellom 12 G og 20 G

Styret i Nortura SA		Styrehonorar fra Nortura SA
Styreleder	Sveinung Svebestad	766
Nestleder	Per Heringstad	386
Styremedlem	Bente Roer	259
Styremedlem	Inger Lise Aarrestad Rettedal	249
Styremedlem	Johan Narum	203
Styremedlem	Oddveig Gikling-Bjørnå	294
Styremedlem	Robert Søndrål	285
Styremedlem	Teig Madsen	320
Styremedlem	Trine Hasvang Vaag	156
Styremedlem (vara)	Merethe Sund	111
Styremedlem (vara)	Olav Håkon Ulfsnes	47
Styremedlem (ansatt repr)	Ken Ove Sletthaug	175
Styremedlem (ansatt repr)	Kenneth Johansen	175
Styremedlem (ansatt repr)	Trond Andersen	175
Styremedlem (ansatt repr)	Viggo Sennesvik	175
Styremedlem (ansatt repr)	Tove Berit Berg	175
Styremedlem (ansatt repr vara)	Irene Åstveit	50
Sum honorarer		4 001

Årsmøte		Honorar fra Nortura SA
Ordfører	Håvard Ringnes	107
Varaordfører	Roy Erik Hetland	23
Sum honorarer		130

Fraträtt 2016		Styrehonorar fra Nortura SA
Styremedlem	Kari Redse Håskjold	222
Styremedlem	Kjersti Hoff	196
Sum honorarer		418

Kontrollkomite i Nortura SA		Honorar fra Nortura SA
Leder	Terje Rømmen	97
Nestleder	Odd Gunnar Mosen	72
Medlem	Liv-Julie Wågan	80
Sum honorarer		249

Sum honorarer til styret, råd og utvalg		4 799
--	--	--------------

Note 5 fortsettelse: Personalkostnader

Fast godtgjørelse i Nortura SA

Styreleder	485	Styrets nestleder	250
Styremedlemmer Nortura SA	175	1. varamedlem	50
Ordfører	75	Varaordfører	15
Leder av kontrollkomite	50	Kontrollkomitemed	40

Det er for styreleder inngått avtale om kompensasjon av husleie for leilighet i Oslo.

Avtalen erstatter ordinær dekning av overnatting. Total dekning for 2016 har vært 138 tusen kr.

Alle medlemstiltsvalgte har fraværsgodtgjørelse. Kretsledere honoreres med fraværsgodtgjørelse for de oppdrag de gjør for organisasjonen.

Fraværsgodtgjørelse: Kr 2 100,- for fravær over 4 timer
Kr 1 050,- for fravær under 4 timer

Note 6: Honorar til revisjon

	Konsern 2016	Konsern 2015	Morselskap 2016	Morselskap 2015
Lovpålagt revisjon	2 934	2 763	1 600	1 400
Andre attestasjonstjenester	245	230	223	212
Skatterådgivning	136	202	51	91
Andre tjenester	755	311	618	226
Sum	4 069	3 506	2 492	1 929

Alle beløp er eksklusiv merverdiavgift

Note 7: Pensjoner

Nortura er pliktig til å ha tjenestepensjonsordning etter lov om obligatorisk tjenestepensjon. Pensjonsordningene tilfredsstiller kravene i denne loven. Den ytelsesbaserte pensjonsordningen opphørte fra 31.12.2016 og det ble utstedt fripolise for de rettigheter den enkelte hadde opptjent. Forpliktelsen knyttet til fripolisene er satt lik premiereserven. Fripolisene forvaltes i Nortura Konsernpensjonskasse. De gjestående på ytelsesordningen er syke og delvis uføre som ikke kan flyttes. AFP-ordningen er en ytelsesbasert flerforetaksordning. Selskapene innen avtaleområdet LO-NHO har en reell økonomisk forpliktelse som følger av avtalen om ny AFP-ordning. Det foreligger imidlertid ikke tilstrekkelig informasjon til å muliggjøre innregning av forpliktelse i årsregnskapet. Dette medfører at ingen forpliktelse for ny AFP-ordning er balanseført. I tillegg er det individuelle pensjoner som er nærmere beskrevet i note 5.

Morselskap

Omfatter ordningene pr. 31.12 følgende ansatte:	Ansatte 2016	Ansatte 2015	Pensjonister 2016	Pensjonister 2015
Medlem i pensjonskassen, ytelsesordning	203	2520	194	2682
Innskuddsbasert pensjon	5126	2898		
Individuelle ordninger	15	16		
AFP	5329	5418		

Konsern

Omfatter ordningene pr. 31.12 følgende ansatte:	Ansatte 2016	Ansatte 2015	Pensjonister 2016	Pensjonister 2015
Medlem i pensjonskassen, ytelsesordning	203	2617	211	2723
Innskuddsbasert pensjon	5733	3356		
Individuelle ordninger	15	16		
AFP	5936	5973		

	Konsern 2016	Konsern 2015	Morselskap 2016	Morselskap 2015
Nåverdi av årets pensjonsopptjening	85 544	106 661	80 239	100 894
Rentekostnad	70 869	69 203	68 734	66 601
Forventet avkastning på pensjonsmidlene	-75 951	-68 936	-73 333	-66 575
Resultatført nettoforpliktelse ved planendring	-34 187	-58 359	-20 301	-55 573
Avskrivning av aktuariessige gevinster/tap	544	-4 601	499	-4 792
Årets pensjonskostnad (ytelsesordning)	46 819	43 967	55 838	40 555
Kostnadsført premie innskuddsordninger	71 530	59 189	61 231	48 410
Andre pensjonskostnader, herunder AFP premie	53 690	52 623	46 637	47 876
Total pensjonskostnad	172 039	155 779	163 705	136 842

Arbeidsgiveravgift for innskuddsordninger og AFP premie er ikke inkludert i tallene ovenfor.

Note 7 fortsettelse: Pensjoner

Pensjonsforpliktelser og pensjonsmidler

Endring brutto pensjonsforpliktelse	2016			2015		
	Sikret	Usikret	Sum	Sikret	Usikret	Sum
Pensjonsforpliktelse 1.1.	2 804 908	45 148	2 850 056	2 951 873	47 229	2 999 102
Tilgang og avgang samt omdanning til fripolise	-2 604 806	-8 803	-2 613 609	-55 573		-55 573
Kostnad ved inneværende periodes pensjonsopptjening	76 976	15 649	92 625	97 425	296	97 721
Rentekostnad	68 506	229	68 734	66 450	152	66 601
AGA av innbetaling pensjonsmidler	-30 870	0	-30 870	-31 937		-31 937
Aktuariell gevinster og tap	-31 708	-890	-32 598	-129 754	-2 528	-132 283
Utbetaling pensjon/opptjent EK etter overgang til fripolise	-98 504	0	-98 504	-93 575		-93 575
Brutto pensjonsforpliktelse 31.12	184 501	51 333	235 834	2 804 908	45 148	2 850 056
Endringer brutto pensjonsmidler						
Virkelig verdi pensjonsmidler 1.1	2 873 099		2 873 099	2 828 096		2 828 096
Oppkjøp og salg samt omdanning til fripolise	-2 584 505		-2 584 505			0
Aktuariell gevinster og tap	-57 897		-57 897	-154 503		-154 503
Faktisk avkastning på pensjonsmidler	73 333		73 333	66 575		66 575
Premieinnbetalinger	218 938		218 938	226 507		226 507
Utbetaling pensjon/opptjent EK etter overgang til fripolise	-329 055		-329 055	-93 575		-93 575
Virkelig verdi pensjonsmidler 31.12	193 914	0	193 914	2 873 099	0	2 873 099
Netto pensjonsforpliktelse	-9 413	51 333	41 920	-68 191	45 148	-23 043
Opptjent egenkapital i Nortura Konsernpensjonskasse	-230 550		-230 550			
Netto balanseført pensjonsforpliktelse 31.12	-239 963	51 333	-188 630	-68 191	45 148	-23 043

Pensjonsforpliktelser og pensjonsmidler

Endring brutto pensjonsforpliktelse	2016			2015		
	Sikret	Usikret	Sum	Sikret	Usikret	Sum
Pensjonsforpliktelse 1.1.	2 918 132	45 148	2 963 280	3 065 463	47 323	3 112 786
Tilgang og avgang samt omdanning til fripolise	-2 709 668	-8 803	-2 718 471	-58 359		-58 359
Kostnad ved inneværende periodes pensjonsopptjening	81 964	15 649	97 613	103 191	296	103 487
Rentekostnad	71 295	229	71 524	69 051	152	69 203
AGA av innbetaling pensjonsmidler	-32 904	0	-32 904	-33 699		-33 699
Aktuariell gevinster og tap	-31 826	-890	-32 716	-132 374	-2 622	-134 997
Utbetaling pensjon/opptjent EK etter overgang til fripolise	-100 303	0	-100 303	-95 141		-95 141
Brutto pensjonsforpliktelse 31.12	196 690	51 333	248 023	2 918 132	45 148	2 963 280
Endringer brutto pensjonsmidler						
Virkelig verdi pensjonsmidler 1.1	2 985 085		2 985 085	2 925 378		2 925 378
Oppkjøp og salg samt omdanning til fripolise	-2 675 482		-2 675 482			0
Aktuariell gevinster og tap	-80 727		-80 727	-153 088		-153 088
Faktisk avkastning på pensjonsmidler	76 290		76 290	68 936		68 936
Premieinnbetalinger	233 362		233 362	239 000		239 000
Utbetaling pensjon/opptjent EK etter overgang til fripolise	-330 853		-330 853	-95 141		-95 141
Virkelig verdi pensjonsmidler 31.12	207 676	0	207 676	2 985 085	0	2 985 085
Netto pensjonsforpliktelse	-10 985	51 333	40 348	-66 953	45 148	-21 805
Opptjent egenkapital i Nortura Konsernpensjonskasse	-230 550		-230 550	0		0
Netto balanseført pensjonsforpliktelse 31.12	-241 536	51 333	-190 203	-66 953	45 148	-21 805

Note 7 fortsettelse: Pensjoner

Endringer i forpliktelsen	Konsern 2016	Konsern 2015	Morselskap 2016	Morselskap 2015
Netto balanseført pensjonsforpliktelse 1.1	-21 805	187 921	-23 043	171 494
Resultatført pensjonskostnad	46 819	43 967	55 838	40 555
Premiebetalinger	-266 267	-272 699	-247 614	-258 444
Estimatavvik	51 050	19 006	26 189	23 351
Netto balanseført pensjonsforpliktelse 31.12.	-190 203	-21 805	-190 824	-23 043
Balanseførte pensjonsmidler	241 536	69 082	239 963	68 191
Balanseført pensjonsforpliktelse	51 333	47 277	51 333	45 148

Ved beregning av pensjonskostnad og pensjonsforpliktelse er følgende forutsetninger lagt til grunn i konsernet og morselskap

	2016	2015
Diskonteringsrente	2,60 %	2,50 %
Avkastning på pensjonsmidler i %	2,60 %	2,50 %
Lønnsvekst i %	2,25 %	2,25 %
Pensjonsregulering i %	0,00 %	0,00 %
Regulering av folketrygdens grunnbeløp	2,25 %	2,25 %

Prosentvis fordeling av pensjonsmidlene på investeringskategorier pr 31. desember

	2016	2015
Aksjer verdijustert	20,4 %	19,8 %
Omløpsobligasjoner	49,9 %	46,0 %
Pengemarked	7,2 %	4,8 %
Anleggsobligasjoner	10,9 %	11,8 %
Eiendom	10,2 %	8,6 %
Annet	1,5 %	9,0 %

Note 8: Varige driftsmidler

Morselskap	Bygninger og Tomt	Maskiner	Driftsløsøre	Sum 2016	Sum 2015
Anskaffelseskost 01.01.	4 278 155	3 926 182	1 246 891	9 451 228	9 214 896
Tilgang ved fusjon og prinsipp endring lastbærere	148 217	0	316 416	464 632	
+ Tilgang i året	234 936	132 713	54 344	421 993	376 003
- Avgang i året	-155 916	-1 692 343	-559 581	-2 407 840	-139 671
Anskaffelseskost 31.12	4 505 392	2 366 552	1 058 069	7 930 014	9 451 228
Akkumulerte av- og nedskrivninger 31.12.	-2 464 876	-1 867 837	-568 594	-4 901 308	-6 803 052
Bokført verdi 31.12	2 040 516	498 715	489 475	3 028 706	2 648 177
Årets avskrivning	159 661	164 362	99 585	423 608	401 109
Årets nedskrivning				0	0
Årets avskrivning og nedskrivning	159 661	164 362	99 585	423 608	401 109
Økonomisk levetid (tomte avskrives ikke)	10-40 år	5-10 år	3-10 år		
Avskrivningsplan	lineær	lineær	lineær		
Regnskapsmessig gevinst/tap (-) solgte driftsmidler		-6	572	566	151
Årlig leie av ikke balanseførte driftsmidler		1 145	31 525	32 670	31 054
Konsern	Bygninger og Tomt	Maskiner	Driftsløsøre	Sum 2016	Sum 2015
Anskaffelseskost 01.01.	5 330 122	4 744 440	1 506 039	11 580 602	11 300 666
Tilgang prinsippendring lastbærere			316 416	316 416	
+ Tilgang i året	277 677	184 429	70 012	532 118	422 652
- Avgang i året	-162 155	-1 686 454	-560 134	-2 408 742	-142 716
Anskaffelseskost 31.12	5 445 644	3 242 415	1 332 333	10 020 393	11 580 602
Akkumulerte av- og nedskrivninger 31.12.	-2 811 363	-2 559 641	-798 491	-6 169 496	-8 011 686
Bokført verdi 31.12	2 634 281	682 774	533 842	3 850 897	3 568 914
Årets avskrivning	203 030	213 461	119 674	536 165	518 598
Årets nedskrivning	2 300			2 300	3 302
Årets avskrivning og nedskrivning	205 330	213 461	119 674	538 465	521 899
Økonomisk levetid (tomte avskrives ikke)	10-40 år	5-10 år	3-10 år		
Avskrivningsplan	lineær	lineær	lineær		
Regnskapsmessig gevinst/tap (-) solgte driftsmidler		-6	652	646	474
Årlig leie av ikke balanseførte driftsmidler (3 til 7 års varighet)		1 686	32 483	34 168	31 639
Bokført verdi 31.12 av balanseførte leieavtaler				0	783
herav årets avskrivning og nedskrivning				0	4 005

Note 9: Immaterielle eiendeler

Morselskap	Varemerker og lignende	Goodwill (Badwill)	2016	2015
Anskaffelseskost 01.01.	78 390	-61 646	16 744	-51 646
+ Tilgang i året	158 960		158 960	68 390
- Avgang i året			0	0
Anskaffelseskost 31.12	237 350	-61 646	175 704	16 744
Akkumulerte av- og nedskrivninger 31.12.	-7 000	61 646	54 646	56 646
Bokført verdi 31.12	230 350	0	230 350	73 390
Årets avskrivning	2 000		2 000	2 000
Årets nedskrivning			0	0
Årets avskrivning og nedskrivning	2 000		2 000	2 000
Økonomisk levetid	5 år			
Avskrivningsplan	lineær			

Konsern	Varemerker og lignende	Goodwill	Sum 2016	Sum 2015
Anskaffelseskost 01.01.	80 596	341 015	421 611	353 221
+ Tilgang i året	158 960		158 960	68 390
- Avgang i året			0	0
Anskaffelseskost 31.12	239 556	341 015	580 571	421 611
Akkumulerte av- og nedskrivninger 31.12.	-9 206	-136 535	-145 741	-106 126
Bokført verdi 31.12	230 350	204 480	434 830	315 484
Årets avskrivning	2 000	34 499	36 499	36 746
Årets nedskrivning			0	1 366
Årets avskrivning og nedskrivning	2 000	34 499	36 499	38 112
Økonomisk levetid	5 år	5 -10 år		
Avskrivningsplan	lineær	lineær		

Goodwill knytter seg til:	2016	2015
Curtis Wool Direct Holdings Ltd	6 012	12 023
Haworth Holdings Ltd (reduksjon skyldes endring i valuta og årets avskrivning)	6 323	10 972
Matiq AS	4 500	7 500
Prima Slakt AS	187 645	211 600
Sum goodwill	204 480	242 094

Goodwill til oppkjøp i Prima Slakt AS avskrives over 10 år.

Note 10: Avsetning for forpliktelse

Nortura SA har en forpliktelse for ansatte som blant annet består av uførekapital. I 2012 ble avtalen endret, noe som medførte at avtalen behandles som en kontoordning. Beregningen består av ikke avregnet premie og avsetning for innmeldte saker. Denne ordningen fremgår i tabell under som Forsikringsordning 1. Nortura SA inngikk fra 01.01.2013 til 30.06.2016 en kontoordning der Nortura er selvassurandør. Avsetninger er basert på meldte skader i 2013 til 2016. Dessuten er det avsatt for skader som har skjedd i 2016 som ikke er meldt, basert på erfaringer fra tidligere forsikringsordning. Denne ordningen fremgår i tabell under som Forsikringsordning 2. Fra 01.07.2016 er det inngått en vanlig forsikringsordning der Nortura innbetaler en premie og forsikringsselskapet bærer risikoen.

	Konsern 31.12.2016	Konsern 01.01.2016	Morselskap 31.12.2016	Morselskap 01.01.2016
Forsikringsordning 1	30 090	65 541	30 090	65 541
Forsikringsordning 2	96 610	92 699	96 610	92 699
Avsetning for forpliktelse	126 700	158 240	126 700	158 240

Note 11: Morselskapet hadde pr 31.12 følgende investeringer i datterselskap

	Forretnings-kontor	Eier/ stemme- andel	Egenkapital i selskapet pr 31.12.2016	Andel av egenkapitalen i selskapet 31.12.2016	Bokført verdi 31.12.2016	Resultat før skatt 2016	Resultat før skatt 2015	Langsiktig lån 31.12.2016
Curtis Wool Direct Holdings Ltd	Bingley, UK	87,5 %	182 185	159 412	101 061	37 693	40 142	88 178
Det Nye Kjøkken AS	Asker	67,4 %	-1 966	-1 324	1 010	-1 650	-1 340	5 510
Fjordkjøkken AS	Hå	56,5 %	108 199	61 132	14 700	21 220	22 821	
Hå Rugeri AS	Hå	51,0 %	11 732	5 984	28 050	15 191	7 231	
Jæren Eiendomsinvest AS (Fusjon 2016)	Oslo	0,0 %		0	-		8 791	0
Jærinvest AS (flyttet over i 2016 pga. fusjon)	Oslo	100,0 %	859	859	20 187	-1 757	1 820	3 500
Kviamarka Eiendom AS (flyttet over i 2016 pga. fusjon)	Oslo	100,0 %	29 272	29 272	95 141	7 335	6 873	53 000
Karasjok Slakteeiendom AS	Karasjok	66,0 %	2 558	1 688	660	82	627	4 800
Matiq AS	Trondheim	100,0 %	15 485	15 485	8 000	14 820	15 076	
Matprat AS (Fusjon 2016)	Oslo	0,0 %		0	-		1	
Norfersk AS	Eidsberg	100,0 %	52 986	52 986	180 005	-5 765	-25 525	110 000
Noridane Foods AS	Oslo	67,5 %	35 928	24 251	3 375	7 702	4 997	29 500
Noridane Holding AS (Fusjon 2016)	Oslo	0,0 %		0	-		0	
Norilia AS	Oslo	100,0 %	20 926	20 926	45 477	14 063	23 722	81 940
Norsk Dyremat AS	Kristiansund	76,7 %	11 793	9 040	6 950	3 639	3 298	0
Norsk Hundefor AS	Hå	100,0 %	29 016	29 016	38 950	5 984	3 595	13 000
Norsk Protein AS	Hamar	67,0 %	83 819	56 159	43 688	29 073	16 059	54 000
Bioco AS (solgt i 2016)	Oslo	0,0 %		0	-		1	
Nortura Hærland Eiendom AS (fusjon 2016)	Eidsberg	0,0 %		0	-		538	
Nortura Hærland Eiendom KS (Fusjon 2016)	Oslo	0,0 %		0	-		6 686	0
Prima Slakt AS	Hå	100,0 %	14 406	14 406	257 835	21 522	-126	13 000
Scandinavian Poultry Research AS	Våler	51,0 %	2 056	1 048	510	78	38	
Sum investeringer i datterselskap hos morselskapet			599 254	480 341	826 912	169 230	135 325	456 428
Selskap eiet via datterselskap								
Noridane Food A/S	København, DK	100,0 %	55 955	55 955	12 355	14 515	10 317	0
Scapo Hides AB	Skjeberg, Norge	95,0 %	1 080	1 026	3 355	-1 300	-5 397	
Sum investeringer i datterselskap hos datterselskap			57 035	56 981	15 710	13 215	4 920	0
Sum investeringer			656 289	537 322	842 621	182 444	140 245	456 428

For aksjer i Norsk Hundefor AS er kostprisen på kr 52 949 nedskrevet med kr 14 000 tidligere år
For aksjer i Norfersk AS er kostprisen kr 205 005 nedskrevet med kr 25 000 tidligere år
For aksjer i Scapo Hides AB er kostprisen kr 9 655 nedskrevet med kr 4 300 i 2015 og 2 000 i 2016.
For aksjer i Jærinvest AS er kostpris kr 21 187, nedskrevet med kr 19 687 i 2016.

Note 12: Spesifisering av tilknyttede selskap i morselskap og konsern

Tilknyttede selskap bokført etter egenkapitalmetoden i morselskapet	Forretningskontor	Eierandel	Kostpris 31.12.16	Bokført verdi 31.12.15	Tilgang/avgang i året	Resultat-andel	Utbytte/andre endringer	Bokført verdi 31.12.16
Agrikjøp AS	Oslo	26,1 %	1 151	3 230		455	-653	3 032
Art-Nor AS	Finnsnes	34,2 %	225	2 138		152	0	2 291
Bondevennen SA	Stavanger	33,3 %	1 079	1 710		343	0	2 053
Borg Systemvask AS	Sarpsborg	40,0 %	200	1 201		2 759	-1 760	2 200
Fjordland AS	Oslo	38,9 %	8 160	39 871		20 463	-15 992	44 341
Gårdsand AS	Re	20,0 %	100	4 566		1 381	-300	5 647
Skala AS	Oslo	50,0 %	6 421	43 223		4 258	0	47 481
Malvik Vask og Terminal AS	Malvik	33,3 %	3 000	4 387		635	-300	4 723
Meråker Kjøtt AS	Meråker	50,0 %	3 504	12 764		1 876	-1 250	13 390
Norsvin International AS	Hamar	25,0 %	15 168	2 150		-118	0	2 032
Nærbø Kyllingslakt AS	Nærbø	50,0 %	6 150	5 405		-474	0	4 930
Svindland AS	Flekkefjord	32,5 %	2 332	11 596		2 238	-650	13 184
Landbruksforsikring AS (ny som TS i 2016)	Oslo	21,6 %	19 572		19 572	4 292	0	23 864
Ur-Fe AS	Snåsa	23,9 %	227	226		0	0	226
Hå Kylling AS (nystiftet 2016)	Nærbø	50,0 %	3 006	0	3 006	0	0	3 006
Tun Media AS	Oslo	22,6 %	12 901	13 559		0	0	13 559
Norpri AS	Hå	49,0 %	58 786	60 253		1 807	-3 185	58 876
Sum investeringer i tilknyttede selskap hos morselskapet			141 983	206 279	22 578	40 068	-24 090	244 836
Investeringer med vesentlig goodwill								
Norpri AS								
EK på anskaffelsestidspunkt			8 828					
Goodwill ved kjøp			49 958					
Akk. Avskrivning Goodwill			10 824					

Tilknyttede selskap bokført etter egenkapitalmetoden hos datterselskaper	Forretningskontor	Eierandel	Kostpris 31.12.16	Bokført verdi 31.12.15	Tilgang/avgang i året	Resultat-andel	Utbytte/andre endringer	Bokført verdi 31.12.16
Bioco AS	Oslo	50,0 %	1 400		1 400	0	0	1 400
Norskin AS	Horten	35,7 %	200	416		8	-179	245
Miljøfor Norge AS	Ingeberg	38,1 %	1 403	8 472		1 126	-1 182	8 416
Swedehide AB (fusjon 2016)	Sverige	0,0 %	0	25	0			0
Sum investeringer i tilknyttede selskap hos datterselskap			3 003	8 913	1 400	1 134	-1 360	10 061
Sum investeringer i tilknyttede selskap i konsernet			144 986	215 192	23 978	41 202	-25 450	254 897

Note 13: Andre aksjer og andeler klassifisert som anleggsmidler

Investeringer i aksjer og andeler hos morselskapet	Eierandel	Aksjer/andeler	Bokført verdi 31.12.16
Nortura Konsernpensjonskasse			110 000
Telespor AS	98,9 %	18 135 412	4 422
Witvlei Meat LTD	33,7 %	5 600	0
Diverse aksjer (verdi under 500)			1 351
Sum investeringer i aksjer og andeler hos morselskapet			115 773
Investering i Telespor AS anses som midlertidig og regnskaperet er ikke innarbeidet i konsernregnskapet.			
Investering i aksjer og andeler hos datterselskap		Aksjer/andeler	Bokført verdi 31.12.16
Diverse aksjer (verdi under 500)			41
Sum investeringer i aksjer og andeler hos datterselskap			41
Sum investeringer i aksjer og andeler i konsernet			115 815

Anleggsaksjer og andeler med eierandel mellom 20% og 50% er vurdert som investering i aksjer og andeler når Nortura ikke har betydelig innflytelse. Disse balanseføres til anskaffelseskost.

Note 14: Fordringer og gjeld

	Konsern 31.12.16	Konsern 31.12.15	Morselskap 31.12.16	Morselskap 31.12.15
Fordringer med forfall senere enn ett år				
Andre langsiktige fordringer	50 136	44 650	40 985	41 703
Lån til tilknyttet selskap	7 500	7 500	7 500	7 500
Lån til foretak i samme konsern			456 429	436 347
Sum fordringer med forfall senere enn ett år	57 636	52 150	504 914	485 550
Gjeld med forfall senere enn fem år				
Gjeld til kredittinstitusjoner	731 713	931 497	717 913	915 497
Annen langsiktig gjeld	4 596	1 692	4 596	1 692
Sum gjeld med forfall senere enn fem år	736 309	933 189	722 509	917 189
Mellomværende med foretak i samme konsern				
Kundefordringer			46 083	63 548
Andre kortsiktige fordringer			93 771	102 024
Lån til foretak i samme konsern			456 429	436 347
Sum fordringer			596 282	601 919
Mellomværende med foretak i samme konsern				
Leverandørgjeld			51 536	61 705
Annen kortsiktig gjeld			17 541	2 017
Sum gjeld			69 077	63 722

Note 15: Pantstillelse, garantiansvar og langsiktige finansielle forpliktelser

	Konsern 31.12.16	Konsern 31.12.15	Morselskap 31.12.16	Morselskap 31.12.15
Garantiansvar m.v.				
Garantiansvar i favør av Witvlei Meat, Namibia	16 017	16 017	16 017	16 017
Garantiansvar i favør av Oslo Kemnerkontor (skattetrekk)	147 600	147 600	147 600	147 600
Garantiansvar i favør av Hamar Kemnerkontor (skattetrekk)	2 500	2 500	2 500	2 500
Garantiansvar i favør av Kristiansund Kemnerkontor (skattetrekk)	250	250	250	250
Garantiansvar i favør av Hå Kemnerkontor (skattetrekk)	5 050	3 750	5 050	3 750
Garantiansvar i favør av Eidsberg Kemnerkontor (skattetrekk)	2 500	2 500	2 500	2 500
Garantiansvar i favør av Trondheim Kemnerkontor (skattetrekk)	5 000	4 500	5 000	4 500
Garantiansvar i favør av Oslo Kommune, Næringssetaten	2 184	2 184	2 184	2 184
Garantiansvar i favør av Fjordkjøkken AS	42 700	46 000	42 700	46 000
Garantiansvar i favør av Curtis Wool Direct Ltd.	79 598	113 726	79 598	113 726
Garantiansvar i favør av datterselskap, medlemmer og ansatte	50 000	20 000	50 000	20 000
Kausjonsansvar i favør av Nærbø Kyllingslakt AS	0	15 000	0	15 000
Selvskyldnerkausjon i favør av Nor-Siva Eiendom AS	0	5 000	0	5 000
Selvskyldnerkausjon i favør av Norilia AS	50 000	50 000	50 000	50 000
Selvskyldnerkausjon i favør av Norfersk AS	50 000	50 000	50 000	50 000
Sum garantier og kausjoner stillet av Nortura SA	453 399	479 027	453 399	479 027
Pantsatte eiendeler til bokførte verdier				
Fordringer	23 012	24 332		
Varelager	4 585	5 524		
Varige driftsmidler	7 229	8 017		
Sum	34 826	37 873		

Nortura har garantiforpliktelser i forbindelse med driftskredittordningen i landbruket.

Beregnet garantiansvar ved utløpet av 2015 var 827,7 mill kr (i fjor 780,1 mill.) kr, og garantiansvar basert på saldo 31.12.2015 var 369,7 mill kr (i fjor 378,6 mill.) kr.

Konsernets andel av tapene har vært som følger (tall i tusen):

Årstall	2015	2014	2013	2012	2011
Andel av tap	513	1133	1032	0	271

Note 16: Finansiell risiko og finansiering

Konsernets virksomhet er utsatt for renterisiko, kredittisiko, råvarerisiko og valutarisiko, og styrer mot å ha en akseptabel risikoeksponering innenfor disse områdene. Rentebærende gjeld er i hovedsak knyttet til flytende interbankrente, og er eksponert for endringer i kortsiktig rentenivå. Obligasjonslån med fast rente er for det meste omgjort til flytende renteeksponering ved rentebytteavtaler ("swaps"). Rentesikringspolicyen er å sikre ca. 50 % av rentebærende gjeld mot rentesvingninger, med gjennomsnittlig rentebindingstid på tre til seks år. Ved årsskiftet var 1 250 mill. kr knyttet til det langsiktige rentenivået gjennom rentebytteavtaler ("swaps"), med løpetid fra ett til 16 år. I 2016 inngikk vi også en rentekorridor med 200 mill. kr hovedstol og 3 års løpetid. I tillegg var 157 mill. kr sikret ved fastrentelån hos Innovasjon Norge, med rentebinding i to og seks år. Innfrielse av samtlige rentesikringsinstrumenter pr. 31.12.16 ville gi et tap på 64,6 mill. kr. Markedsverdien på rentebytteavtaler med formål å gjøre lån med flyttende rente om til fast rente for selskapet var pr. 31.12.2016 negativ med 120,9 mill. kr. Markedsverdien for rentekorridoren var positiv med 0,5 mill. kr. Markedsverdien på rentebytteavtaler med formål å gjøre obligasjoner med fast rente til obligasjonseier om til flytende rente for selskapet er positiv med 55,8 mill. kr. Nortura-konsernets viktigste kunder er grossister og enkeltkunder innenfor alle kundesegmenter. Betalingsevnen vurderes å være god noe som er synliggjort gjennom svært begrensende tap gjennom flere år. Nortura har garantiforpliktelser i forbindelse med driftskredittordningen i landbruket. Beregnet garantiansvar ved utløpet av 2015 var 828 mill. kr, og garantiansvar basert på saldo var 370 mill. kr. Norturas tap ifm. ordningene var 0,5 mill.kr i 2015.

Konsernet er eksponert mot valutasvingninger knyttet til internasjonal handel, virksomhet i England, Danmark og Sverige, samt innkjøp med oppgjør i utenlandsk valuta. Konsernet sikrer vesentlige valutaeksponeringer på balansen som følge av investeringer i utenlandske datterselskaper, ved å låne i GBP og med en basiswap i DKK. I tillegg sikres vesentlige kontantstrømmer i utenlandsk valuta, som vurderes å ikke kunne avlastes i sluttmarkeder, gjennom sikringsforretninger, primært forwardkontrakter og opsjoner. Ved årsskiftet hadde Nortura og datterselskaper foretatt terminsikring av 11,0 mill. EUR med innfrielse i 2017. Markedsverdien på disse transaksjonene var pr.31.12.2016 negativ med 1,4 mill. kr. Videre er det inngått opsjonskontrakter for salg av euro på totalt 16 mill. euro med forfall i 2017, 2018 og 2019. Markedsverdien på disse transaksjonene var pr.31.12.2016 positiv med 3,7 mill. kr.

Langsiktig finansiering:

Nortura finansierer seg ved opptak av lån i verdipapiriserte lånemarkeder ved obligasjons- og sertifikatlån, lån hos banker og finansieringsforetak, innskudd fra medlemmer og ansatte, og kassekreditt. Oversikt over morselskapets og konsernets innlån er gjengitt under:

Langsiktige lån							
Verdipapirisert gjeld	ISIN	Tatt opp	Forfall	Utestående	Egen beholdning	Netto utestående	Avdragsprofil
Obligasjonslån	NO 001 0683691	25.06.2013	25.01.2019	600 000		600 000	Ingen
Obligasjonslån	NO 001 0709678	29.04.2014	29.04.2021	400 000		400 000	Ingen
Obligasjonslån	NO 001 0709686	29.04.2014	29.04.2024	225 000		225 000	Ingen
Obligasjonslån	NO 001 0744600	15.09.2015	15.09.2020	463 000		463 000	Ingen
Obligasjonslån	NO 001 0778236	11.11.2016	11.02.2022	300 000		300 000	Ingen
Sum obligasjonslån				1 988 000		1 988 000	
Kortsiktig verdipapirisert gjeld sikret ved langsiktige kredittfasiliteter							
Sertifikatlån	NO 001 0650674	11.07.2012	11.07.2017	287 000	117 500	169 500	Ingen
Sum kortsiktig verdipapirisert gjeld				287 000	117 500	169 500	
Andre langsiktige lån							
Trukne lån i norske kroner		Tatt opp	Forfall	Utestående		Langsiktig lån	Avdragsprofil
Innovasjon Norge		29.01.2010	01.02.2025	70 833		70 833	Lineært fra år tre
Innovasjon Norge		14.12.2012	10.12.2025	90 000		90 000	Lineært fra år tre
Nordiske Investeringsbanken		31.08.2011	31.08.2021	315 000		315 000	Lineært fra år seks
Nordiske Investeringsbanken		22.12.2014	22.12.2024	330 000		330 000	Lineært fra år tre
Sum andre langsiktige lån				805 833	-	805 833	
Trukne lån i utenlandsk valuta							
		Tatt opp	Forfall	Utestående val.		Langsiktig lån NOK	Avdragsprofil
Danske Bank GBP-fasilitet		19.12.2016	20.03.2017	23 000		244 099	Ingen
Sum andre langsiktige lån						244 099	
Sum gjeld til kredittinstitusjoner						1 219 432	
Annen langsiktig gjeld						20 003	
Sum langsiktige rentebærende lån og -forpliktelser						3 227 435	
Kortsiktige lån						Netto utestående	
Rentebærende innskudd fra medlemmer og ansatte						252 948	
Sum kortsiktige rentebærende lån						252 948	
Totale rentebærende gjeld i Nortura SA						3 480 383	
Konsernekstern rentebærende gjeld i morselskap og konsern						Netto utestående	
Nortura SA						3 479 987	
Datterselskaper						45 612	
Sum rentebærende gjeld i konsernet						3 525 600	

Note 16 fortsettelse: Finansiell risiko og finansiering

Nortura har tatt opp seks obligasjonslån, fire med rammer på 750 mill. kr, ett med ramme 600 mill. kr. Og et med ramme på 500 mill. kr. Obligasjonslånene er notert på ABM (Alternative Bond Market). På denne markedsplassen er det ikke plikt å avlegge regnskap etter IFRS-standard. Eventuell beholdning av egne obligasjoner som planlegges holdt til forfall nettopføres mot gjelden. Obligasjonslån med gjenværende løpetid kortere enn ett år anses å inngå i sertifikatlånporteføljen. Obligasjonslånene har finansielle covenants basert på minimumskrav til egenkapitalandel.

Løpende likviditetsbehov i morselskapet finansieres normalt delvis ved sertifikatlån med løpetid 3 til 12 måneder. For å eliminere refinansieringsrisikoen ved kortsiktige innlån, samt dekke likviditetsbehov i utenlandsk valuta, er det etablert langsiktige, komiterte trekkrammer med DNB Bank, Danske Bank og Nordea Bank. Disse har gjenværende løpetid på i underkant av fire år (DNB Bank) og i underkant av to år (Danske Bank og Nordea Bank). Nortura har opsjoner på forlengelse av løpetider til uendrede vilkår, mens bankene har mulighet for å avslå at opsjonene utøves. For trekkrammen i Danske Bank kan Nortura også trekke i engelske pund og danske kroner. Dette anvendes for å finansiere og valutasikre kapitalbehov i utenlandske datterselskaper i Danmark og England. Avtale om forlengelse av gjenværende løpetid fra to til tre år på lånerammen hos Nordea Bank ble formelt signert rett etter balansedato.

Frie likvider i morselskap og konsern					
Nortura SA				469 465	
Datterselskaper				95 270	
Sum frie likvider i konsern				564 735	
Netto rentebærende gjeld i konsern				2 960 864	
Tilgjengelige lånerammer i morselskap og konsern					
Langsiktige trekkfasiliteter i NOK	Tatt opp	Forfall	Trukket	Tilgjengelig	Avdragsprofil
DNB 500 MNOK låneramme	18.12.2014	18.12.2020		500 000	Ingen
Danske Bank 400 MNOK låneramme	18.12.2014	18.12.2018	244 099	155 901	Ingen
Nordea 300 MNOK låneramme	18.12.2014	18.12.2018		300 000	Ingen
Sum utrukne, langsiktige lånerammer i NOK			244 099	955 901	
Flervaluta kassekredittrammer (denomiert/ omregnet til NOK)				280 000	
Sum utrukne, kortsiktige fasiliteter				280 000	
Sum ledige trekkrammer i Nortura SA				1 235 901	
Kassekredittrammer datterselskaper				230 658	
Sum ledige trekkrammer konsern				1 466 559	

Med bakgrunn i sikring av refinansieringsrisiko i trekkrammene, er kortsiktige innlån, herunder obligasjonslån med gjenstående løpetid kortere enn ett år, klassifisert som langsiktig gjeld, så lenge trekkrammene overstiger utestående kortsiktige innlån. Lånerammer hos forretningsbanker og nedbetalingslån hos Innovasjon Norge og Nordiske Investeringsbanken har finansielle covenants basert på nøkkeltall for soliditet (EK-andel) og gjeldsbetjeningsevne (netto rentebærende gjeld/ driftsresultat før avskrivninger).

Gjennomsnittlig rentesats for innlån i konsernet i 2016 var 3,25 %

Kortsiktig finansiering morselskap og konsern

Det er etablert flervaluta kontosystemer i DNB Bank ASA for Nortura SA med kassekreditt på 280 mill. kroner, for Norilia AS og Scapo Hides AB (Sverige) på 50 mill. kroner, for Norfersk AS på 50 mill. kroner og for Fjordkjøkken AS på 20 mill. kroner, i Curtis Wool Direct Holding Ltd. (UK) på 7,5 mill. GBP samt i Danske Bank A/S for Noridane Foods AS (N) og Noridane Food A/S (Danmark) med kassekreditt på 60 mill. kroner. Morselskapet Nortura SA er i henhold til avtalene ansvarlig for datterselskapenes samlede trekkdisponering under disse rammene.

De enkelte datterselskaper i konsernet er finansiert hovedsakelig ved lån fra morselskapet, mens lån fra eksterne motparter er begrenset til 19,8 mill. kroner. Finansiering via morselskapet er klassifisert som langsiktig gjeld i datterselskap og langsiktig lån til foretak i samme konsern i morselskapet.

Det er etablert avtale med DNB om fordringskreditt (factoring) med en ramme på 870 mill. kroner for salg til flere av Norturas kunder. Pr 31.12.2016 utgjorde solgte fakturaer under denne rammeavtalen 587 mill. kroner.

Note 17: Skatt

Betalbar skatt	Konsern 2016	Konsern 2015	Morselskap 2016	Morselskap 2015
Resultat før skattekostnad	460 539	358 873	488 979	320 423
Permanente forskjeller ink. konsernelimineringer	-142 991	-987 480	-285 289	-906 590
Resultatandel datterselskap og tilknyttede selskap	-41 202	-42 896	-40 068	-40 694
Anvendt underskudd til framføring	5 410	-4 014		0
Endring midlertidige forskjeller	-137 216	744 688	-152 917	707 361
Grunnlag betalbar skatt (netto)	144 540	69 172	10 704	80 500
Skatt 25%	29 689	45 606	2 676	21 735
Formueskatt	4 320	8 739	4 320	8 739
Sum betalbar skatt	34 009	54 345	6 996	30 474
Skattefunn og andre konserneffekter	-185			
Sum betalbar skatt i balansen	33 823	54 345	6 996	30 474
Skattekostnad	Konsern 2016	Konsern 2015	Morselskap 2016	Morselskap 2015
Årets betalbare skatt	33 823	54 345	6 996	30 474
Beregnet skatt av etterbetaling og skatt på poster ført mot egenkapital	31 547		31 547	
For mye for lite avsatt tidligere år	-2 314	3 816	-7 027	-739
Utsatt skatt, netto endring	45 579	41 575	47 150	51 505
Sum skattekostnad	108 635	99 735	78 666	81 240
Spesifikasjon av forskjeller	Konsern 2016	Konsern 2015	Morselskap 2016	Morselskap 2015
Anleggsreserve driftsløsøre	-780 910	-778 863	-752 161	-761 500
Pensjonsmidler	241 538	70 155	239 963	68 191
Gevinst og tapskonto	-6 924	-8 655	-6 232	-7 790
Varelager	-61 011	-76 925	-55 386	-67 774
Leasing	587	783		0
Fordringsreserver	-11 196	-19 440	-9 658	-16 668
Regnskapsmessige avsetninger	-261 025	-207 144	-236 391	-194 259
Pensjonsforpliktelser	-51 333	-48 350	-51 333	-45 148
Aksjer/andeler	-13 786	-15 763		
Sum midlertidige tidsforskjeller	-944 060	-1 084 202	-871 198	-1 024 948
Framførbar ubenyttet godtgjørelse	Konsern 2016	Konsern 2015	Morselskap 2016	Morselskap 2015
Underskudd til framføring	-245 605	-241 638	0	0
Justering skatteposisjon og konserneffekter	101 687	99 814	0	0
Sum midlertidige forskjeller	-1 087 977	-1 226 026	-871 198	-1 024 948
Utsatt skattefordel (24%/25 %)	261 115	306 507	209 087	256 237
Vist i balansen	Konsern 2016	Konsern 2015	Morselskap 2016	Morselskap 2015
Utsatt skattefordel	289 711	337 848	209 087	256 237
Utsatt skatteforpliktelse	28 596	31 342		
Netto utsatt skattefordel og utsatt skatt	261 115	306 507	209 087	256 237

Note 18: Egenkapital

Obligatorisk andelskapital som er sagt opp, blir overført til kortsiktig gjeld

Frivillig andelskapital som er sagt opp, blir overført til langsiktig gjeld

Årlig avsatte beløp innestående på medlemskapitalkonto tilbakebetales kontoinnehaver 7 år etter det året avsetningen fant sted.

Egenkapitalen i morselskapet

Årets endringer i egenkapital	Obligatorisk andelskapital	Frivillig andelskapital	Annen egenkapital	Medlemskapitalkonto	Etterbetalingsfond	Fond for vurderingsforskjeller	Sum
Egenkapital 31.12.2015	222 648	240	1 798 745	519 474	110 000	99 982	2 751 090
Fusjon			2 074				2 074
Egenkapital 01.01.2016	222 648	240	1 800 819	519 474	110 000	99 982	2 753 163
Endring andelskapital	2 796	24					2 820
Utbetalt medlemskapitalkonto				-9 195			-9 195
Avsatt utbetaling fra medlemskapitalkonto				-61 918			-61 918
Estimat avvik pensjon			-19 642				-19 642
Årets resultat			213 743	80 000	100 000	16 571	410 314
Avsatt rente på andelskapital			-28 438				-28 438
Avsetning til etterbetaling etter skatt			-75 000				-75 000
Omregningsdifferanse og andre endringer			797				797
Egenkapital 31.12. hos morselskapet	225 444	264	1 892 279	528 361	210 000	116 553	2 972 901

Rente på medlemskapital fordeler seg på følgende måte

	i år	i fjor
Obligatorisk/Frivillig andelskapital	8 844	8 893
Medlemskapitalkonto	19 595	17 535
Sum	28 438	26 428

Rente er beregnet på statsobligasjoner med fem års løpetid tillagt 3 % som utgjør til sammen 3,84 %
Dette er maksimal rentesats jf samvirkeloven.

Egenkapitalen i konsernet

Årets endringer i egenkapital	Obligatorisk andelskapital	Frivillig andelskapital	Konsernets fond	Medlemskapitalkonto	Etterbetalingsfond	Minoritetsinteresser	Sum
Egenkapital 31.12.2015	222 648	240	1 986 026	519 474	110 000	146 432	2 984 820
Endring andelskapital	2 796	24					2 820
Utbetalt medlemskapitalkonto				-9 195			-9 195
Avsatt utbetaling fra medlemskapitalkonto				-61 918			-61 918
Estimat avvik pensjon			-42 339				-42 339
Årets resultat			143 079	80 000	100 000	28 825	351 904
Avsatt rente på andelskapital			-28 438				-28 438
Avsetning til etterbetaling etter skatt			-75 000				-75 000
Minoritetens andel utbytte						-42 361	-42 361
Omregningsdifferanse og andre endringer			1 101			-332	769
Egenkapital 31.12. hos konsernet	225 444	264	1 984 429	528 361	210 000	132 564	3 081 062

Note 19: Offentlige tilskudd

For Nortura Konsernet og Nortura SA er det mottatt statlige tilskudd i henhold til tabellen under. Tilskuddene er ført etter bruttometoden.

	Konsern 2016	Konsern 2015	Morselskap 2016	Morselskap 2015
Norges Forskningsråd	5 337	5 542	5 337	5 542
Statens landbruksforvaltning	16 662	12 490	6 000	3 596
Sum offentlige tilskudd	21 999	18 032	11 337	9 138

Forklaring:

Norges Forskningsråd: Tilskudd i hvert enkelt prosjekt i henhold til regelverk hos Norges Forskningsråd.
Statens landbruksforvaltning: Prisnedskrivningstilskudd for eggprodukter i henhold til dagens regelverk
og Sodd tilskudd i henhold til dagens regelverk. Skattefunn behandles under skatt.

Note 20: Regnskap for anvendelse av omsetningsavgiften for morselskapet

Oversikt over disponerte midler		
Mottatte midler	Morselskap 2016	Morselskap 2015
Saldo midler til gode/skyldig pr 01.01	-66 946	-9 786
Omsetningsavgiftsmidler mottatt til reguleringsvirksomhet	74 435	23 174
Omsetningsavgiftsmidler mottatt til faglige tiltak	162 427	157 377
Sum mottatte midler	169 916	170 765
Forbrukte midler	Morselskap 2016	Morselskap 2015
Faglige tiltak	172 388	108 975
Markedsregulering	127 926	128 737
Sum forbrukte midler	300 314	237 711
Midler til gode/skyldig	130 398	66 946
I balansen er mellomværende med Omsetningsrådet og Landbruks- og matdepartementet ført i egen spesifikasjon.		
Mellomværende offentlige midler	Morselskap 2016	Morselskap 2015
Midler til gode/skyldig vedrørende markedsregulering og faglige tiltak	130 398	66 946
Til gode for trukne avgifter og tilskudd, samt korreksjoner mot tidligere perioder	53 629	100 289
Driftskredittlån	-196 700	-81 700
Sum	-12 672	85 536

Note 21: Transaksjoner med nærstående parter

Ytelser til ledende ansatte er omtalt i note 5, og mellomværende med konsernselskaper er omtalt i note 14. Nortura SA er et samvirkeforetak hvor andelseierne er leverandører til foretaket. I oppstillingen nedenfor tas transaksjoner med andelseierne ikke hensyn til.

Konsernets transaksjoner med nærstående parter				
a) Salg av varer og tjenester	Konsern 2016	Konsern 2015	Morselskap 2016	Morselskap 2015
- Datterselskap	1 893 355	1 934 569	1 249 514	1 202 113
- Tilknyttede selskaper	507 348	456 817	109 492	91 859
Sum salg av varer og tjenester	2 400 704	2 391 386	1 359 005	1 293 972
b) Kjøp av varer og tjenester	Konsern 2016	Konsern 2015	Morselskap 2016	Morselskap 2015
- Datterselskap	1 893 355	1 934 569	466 665	572 455
- Tilknyttede selskaper	267 454	255 415	237 892	221 291
Sum kjøp av varer og tjenester	2 160 810	2 189 984	704 557	793 746
c) Nortura Konsernpensjonskasse	Konsern 2016	Konsern 2015	Morselskap 2016	Morselskap 2015
- Andelsinnskudd	12 000	12 000	12 000	12 000
- Ansvarlig lån og kjernekapital	110 000	80 000	110 000	80 000

Uavhengig revisors beretning

Til årsmøtet i Nortura SA

Uttalelse om revisjonen av årsregnskapet

Konklusjon

Vi har revidert Nortura SAs årsregnskap som består av:

- selskapsregnskapet, som består av balanse per 31. desember 2016, resultatregnskap og kontantstrømpstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper, og
- konsernregnskapet, som består av balanse per 31. desember 2016, resultatregnskap og kontantstrømpstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper.

Etter vår mening:

- er årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter
- gir selskapsregnskapet et rettviseende bilde av den finansielle stillingen til Nortura SA per 31. desember 2016 og av selskapets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.
- gir konsernregnskapet et rettviseende bilde av den finansielle stillingen til konsernet Nortura SA per 31. desember 2016 og av konsernets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder de internasjonale revisjonsstandardene International Standards on Auditing (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet i Revisors oppgaver og plikter ved revisjon av årsregnskapet. Vi er uavhengige av selskapet og konsernet slik det kreves i lov og forskrift, og har overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Annen informasjon

Ledelsen er ansvarlig for annen informasjon. Annen informasjon består av årsberetningen, men inkluderer ikke årsregnskapet og revisjonsberetningen.

Vår uttalelse om revisjonen av årsregnskapet dekker ikke annen informasjon, og vi attesterer ikke den andre informasjonen.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese annen informasjon med det formål å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom annen informasjon og årsregnskapet, kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen, eller hvorvidt den tilsynelatende inneholder vesentlig feilinformasjon.

Dersom vi konkluderer med at den andre informasjonen inneholder vesentlig feilinformasjon er vi pålagt å rapportere det. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Styrets og daglig leders ansvar for årsregnskapet

Styret og daglig leder (ledelsen) er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet i samsvar med lov og forskrifter, herunder for at det gir et rettviseende bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge. Ledelsen er også ansvarlig for slik intern kontroll som den finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet er ledelsen ansvarlig for å ta standpunkt til selskapets og konsernets evne til fortsatt drift, og på tilbørlig måte å opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for årsregnskapet så lenge det ikke er sannsynlig at virksomheten vil bli avviklet.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål med revisjonen er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon som eksisterer. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon blir vurdert som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke økonomiske beslutninger som brukerne foretar basert på årsregnskapet.

Som del av en revisjon i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, utøver vi profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen. I tillegg:

- identifiserer og anslår vi risikoen for vesentlig feilinformasjon i regnskapet, enten det skyldes misligheter eller utilsiktede feil. Vi utformer og gjennomfører revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoer, og innhenter revisjonsbevis som er tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter ikke blir avdekket, er høyere enn for feilinformasjon som skyldes utilsiktede feil, siden misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, uriktige fremstillinger eller overstyring av intern kontroll.
- opparbeider vi oss en forståelse av den interne kontroll som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av selskapets interne kontroll.
- evaluerer vi om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimatene og tilhørende noteopplysninger utarbeidet av ledelsen er rimelige.
- konkluderer vi på hensiktsmessigheten av ledelsens bruk av fortsatt drift-forutsetningen ved avleggelsen av regnskapet, basert på innhentede revisjonsbevis, og hvorvidt det foreligger vesentlig usikkerhet knyttet til hendelser eller forhold som kan skape tvil av betydning om selskapets evne til fortsatt drift. Dersom vi konkluderer med at det eksisterer vesentlig usikkerhet, kreves det at vi i revisjonsberetningen henleder oppmerksomheten på tilleggsopplysningene i regnskapet, eller, dersom slike tilleggsopplysninger ikke er tilstrekkelige, at vi modifiserer vår konklusjon om årsregnskapet og årsberetningen. Våre konklusjoner er basert på revisjonsbevis innhentet inntil datoen for revisjonsberetningen. Etterfølgende hendelser eller forhold kan imidlertid medføre at selskapet ikke fortsetter driften.
- evaluerer vi den samlede presentasjonen, strukturen og innholdet, inkludert tilleggsopplysningene, og hvorvidt årsregnskapet representerer de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir et rettviseende bilde.
- innhenter vi tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis vedrørende den finansielle informasjonen til enhetene eller forretningsområdene i konsernet for å kunne gi uttrykk for en mening om det konsoliderte regnskapet. Vi er ansvarlige for å lede, følge opp og gjennomføre konsernrevisjonen. Vi alene er ansvarlige for vår revisjonskonklusjon.

Vi kommuniserer med styret blant annet om det planlagte omfanget av revisjonen og til hvilken tid revisjonsarbeidet skal utføres. Vi utveksler også informasjon om forhold av betydning som vi har avdekket i løpet av revisjonen, herunder om eventuelle svakheter av betydning i den interne kontrollen.

Uttalelse om øvrige lovmessige krav

Konklusjon om årsberetningen

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til anvendelse av overskuddet er konsistente med årsregnskapet og i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av selskapets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringskikk i Norge.

Oslo, 15. februar 2017

BDO AS

Norunn Byrkjeland

statsautorisert revisor